

Jan B. Hurych

OBSAH

Úvod

- 1) Toronto a Ottawa, ON.
- 2) Quebec City, QUE.
- 3) Grand Falls, N.B.
- 4) Charlottetown, P.E.I
- 5) Cape Breton Island, N.S.
- 6) Louisbourg, N.S.
- 7) Halifax, N.S.
- 8) Lunenburg, N.S.
- 9) Saint John, N.B.
- 10) Watterville, ME, Glenn
Galls, NY.
- 11) Niagara Falls, ON.

Z naší cesty do Atlantických provincií. Fotografie © At'a Hurychová.

Copyright Jan B. Hurych. Kopírování tohoto materiálu není dovoleno. Pro přetisk, publikování nebo jinou reprodukci, ať už vcelku nebo jen zčásti, je třeba nejdříve získat svolení autora. Všechna jména osob a institucí jsou pouze fiktivní.

**POKUD SE VÁM TATO KNIHA LÍBILA, NAVŠTIVTE "KNIHY OFF LINE",
ke stažení zdarma, pro PC i te ky: <http://hurontaria.baf.cz/KNIHY/>**

BOL-37-76

ÚVOD.

*Naše cesta vedla na východ Kanady, který jsme - kromě Quebecu, viz má kniha JE ME SOUVIENS - ještě neznali. Jediné, co jsem věděl bylo, že když letíte z Anglie do Montrealu, přeletíte oceán a máte pod sebou ještě dlouhou dobu zem, než se objeví kupole montrealského svatého Josefa. Nevím přesně, kudy se letí, ale pokud by se to bralo už od provincie (a zároveň ostrova) Nového Foundlandu, přijde tam ještě na řadu možná provincie Ostrov Prince Edwarda, Nový Brunšvik a Nové Skotsko (ale to už je víc na jih). Těm všem čtyřem se dohromady říká **Maritimes** (meritajms), tedy něco jako Přímoří a opravdu, všechny leží u Atlantiku (takže my se jim vlastně mělo říkat Příoceaní, ne?).*

Zbytek Kanady už jsme vlastně znali. Posuďte jak hodně: deset let jsme žili v *Quebeku*, osmnáct v *Ontáriu* a čtyři roky v *Saskatchewanu*, odkud jsme pořádali každé prázdniny výlety - měsíc jsme byli v Albertě, velkou, několikátýdenní cestu do Britské Kolumbie, až k Pacifiku a zpět, a jeden delší výlet do Manitoby. Ty první dvě jsem už popsal v jiných knihách, zatímco o Manitobě pořád ještě vím málo - i když je trochu podobná Saskatchewanu, který jsme procestovali křížem krážem. Nebyli jsme ale vůbec v Severních teritoriích (a také to neplánujeme) a jak už jsem řekl, před touto cestou ani ne v Maritimes, které jaksi jediné zbývaly.

Naskytl se nám příležitost se tam podívat a to autobusovým výletem. Musím se přiznat, že jsem měl výhrady: vždy předtím jsme cestovali sami, podle našich plánů i neplánů a tak jsem si myslel, že je to nejlepší způsob, jak na to jít. Ale ta originální cesta není vždy ta nejlepší: správně bychom museli na západ často cestovat v krytém voze anebojinde jít pěšky, případně na kanoi nebo vlakem :-).

Bál jsme se - a přiznám se, že neoprávněně - že náš výlet tím společným ztratí jakousi individualitu a náhodnost. Nemám totiž rád prefabrikované výlety, ale měl jsem být překvapen - příjemně, jinak bych o tom ani nepsal. Co nakonec rozhodlo bylo to, že když jsem spočítal náklady (včetně motelů na přespání) vyšel mi ten výlet autobusem levněji a to rozhodlo. Ono jde i o to, že když jeden řídí a druhý kouká do mapy, máme z cesty vzpomínky opravdu jen na ta místa, kde jsme vystoupili a chodili pěšky. Koneckonců, říkal jsem si, když si prostuduji předem bedekr, bude to jako dříve, jen neztratíme čas hledáním noclehů nebo těch přírodních krás, co nejsou přímo u silnice a musíme je většinou pomocí mapy dlouho hledat.

Nakonec jsme si s Aťou řekli: nu co, jsme penzisté, možná, že je čas přestat si hrát na skautíky, položit se pohodně do křesla u okna autobusu a pozorovat cvrkot. Nejvíce se to líbilo Atě - většinou totiž řídila a tak z krajiny opravdu moc neměla. Nu a když se něco stane s autobusem, někdo se už postará, aby to opravili, zatímco když se to stalo s naším vozem, musel jsme to jít zařízovat nebo opravit sám.

Vcelku jsme byli překvapeni: protože bylo vše naplánováno, viděli jsme každý den víc, než předtím za dva dny a spali jsme v prvotřídních hotelech a ne v zastrčených motelech - ale jak to ta firma

dělá, to nevím. Večer jsme se pak courali , kde jsme chtěli a večereli v roztomilých hospůdkách, kam bychom se asi normálěn ani nedostali. Všichni se o nás starali, jako kdybychom byli jejich příbuzní (teda jen v tom dobrém slova smyslu) a udělali jsme si tam cestou plno dobrých známých.

A ještě něco: očekával jsme, že se ti penzisté budou celou cestu bavit jen o nemocech. Nedočkal jsem se: naopak se veselili, trdlovali na parketech a přejídali se jako my. Prostě merry times (dobré chvíle) in Maritimes. A pak mi říkejte, že stáří nemůže být příjemné!

Jan B. Hurych

Naše cesta

Autobus, kterým jsme měli jet, sbíral cestující z celé Kanady. Pro nás z Ontária dojeli třemi malými minibusy a svezli nás všechny do Guelphu, města blízko Toronta, zatímco ti z jiných provincií, hlavně ze západu, už předem přiletěli do Toronta letadlem.

Naše cesta měla trvat 15 dní a to přes *Ontario* a *Quebec* do *Nového Brunšviku*, pak na *Ostrov Prince Edwarda*, zpět do *Brunšviku*, na jih do *Nového Skotska* a zpět přes americké státy: *Maine*, *Nový Hampshire*, *Massachussets*, *Vermont*, *New York* a kolem Niagarských vodopádů opět do *Ontaria*, do Kanady. Nebudu zde předem popisovat, kam všude pojedeme, na to udělám později na titulní stránku *klikací* mapu.

Na místo, kde nás měl sebrat minibus, nás odvezl soused - nechtěli jsme tam někde v Torontě parkovat 15 dní naše auto - bylo by to zbytečně drahé, takhle ten minibus už byl v ceně. Šofér - byla to dáma - přijel včas a ty tři hodiny do Guelphu utekly jako voda. Zastavili jsme ještě několikrát, dokonce i posnídali a pak jsme zastavili u silnice 401, hlavní to tepny mezi Torontem a Princem Edwardem na východní výspě Kanady: vede totiž až tam.

Velký autobus už tam stál - vlastně jsem jel takovým dálkovým autobusem poprvé: před rozjezdem vám řidič vyfoukne karosérii hydraulikou nahoru, takže se vám pak jede jako na polštářích a sedíte vysoko, převysoko. Průvodce - opět jedna paní - se nám představila a přeřkala nám pravidla hry. Řidič našeho autobusu byl pro změnu muž a jak jsme se později dozvěděli, ten autobus mu patřil, proto se o něj staral jako o vlastní :-). Ráno hned vedle jeho sedadla ta paní vyvěsila přesný jízdni řád, protože se "na nikoho nebude čekat, to by zdržovalo všechny ostatní", řekla. A ten řád na ten den tam opravdu už visel. Později jsem zjistil, že to s tím nečekáním nemyslelo moc vážně, protože se našli někteří neposlušní cestující, kteří pořádku zdržovali.

Toronto.

Torontská radnice

U Toronta jsem bydlel deset let, což jsem popsals v Příložníku v seriálu "Ještě jednou v Oakvillu", tam jsme právě tehdy bydleli. Ostatně se o Torontě píše všude, dokonce ještě víc, než si zaslouží. Do tohoto megaměsta jsme jezdili ale málokdy: vše, co jsme potřebovali, například i moje zaměstnání, bylo v blízké *Mississauze*. Ovšem později jsem dělal v *Canadian Standards*, kde jsem musel prakticky přes půl města a ještě dnes na ty zácpy vzpomínám (tedy ne moje, myslím ty silniční :-). Naštěstí jsem pro tu firmu hodně; létal, po Spojených Státech i jinak, několikrát i do Japonska - viz moje kniha SAYONARA, takže jsem často ten každodenní

dvouhodinový očistec nemusel prodělavat. Dodnes lituji ty, kteří musí.

Dnes je Toronto - kdysi jedno z nejbezpečnějších měst - - městem s nejrychleji rostoucím počtem zločinů v Kanadě. Soutěžit s ním může jedině *Vancouver* a trochu i *Montreal*. Způsobila to městská správa, která se starala jen o politickou korektnost (podobně jako kdysi známé socialistické "za vším musíme vidět člověka" - zatímco my tehdy dodávali "ale až za vším ostatním" :-).

Tak například v roce 2004 jsme jeli vlakem z Toronta do Montrealu. Vlakem, protože se mi zborčila páteční plotýnka a nesnáším dobře dlouhou cestu autem. Přijeli jsme tedy autobusem k hlavnímu u nádraží v Torontě a protože jsme měli ještě nějaký čas, uložili jsme zavazadla a šli se přes ulici najíst do restaurace. Ne, nebojte se, vše prošlo klidně, teprve za dva dny jsme se dočetli v Montreálu, že den nato na tom samém místě ohrožoval jeden muž cizí ženu pistolí a policie ho musela na místě zastřelit. Okolostojící to ovšem pozorovali, ale ne ve stoje, většinou vleže na zemi.

Historie.

V roce 1612 navštívil místo, kde je dnes Toronto, trapper *Etienne Brulé* a objevil tu velká "ložiska bobřích kožešin", pochopitelně ještě na bobrech :-). Od té doby sem jezdili Francouzi, hlavně obchodovat s Indiány, ale později i lovit bobříky, ale ne ty od Foglarovské, skautské :-). Jejich *Fort Rouillé* byla později spálena, aby v sedmileté válce Francouzů s Brity nepadla do jejich rukou. Válku ale stejně Frantíci prohráli a tak se pomalu vraceli zpět do Quebecu. Angličané se o místo ale moc nezajímali, až roku 1787 ho koupili do Indiánů - ano, v Kanadě se nezabíralo vojskem, ale země se kupovala, ovšem levně, Indián i neměli ponětí, že dnes budou pozemky tak drahé :-).

Později změnili sídlo hlavního města Ontaria, posunuli ho totiž sem a nazvali ho York, podle syna krále Georga III, vévody z Yorku. Původní Fort York byla zrestaurována; můžete se tu dnes podívat parádemarši a střelbě z mušket. Ano, z takových, jako mám i já, koupil jsem ji sice od "lovců jelenů" (deerskinners), jen ta moje je ovšem italská kopie americké *Kentucky Long Rifle*, ale střílí lépe než originál, má totiž drážkovanou hlaveň. Po americké revolci sem přišli ti, co vbyli věrni královi, tzv. loyalisté (a royalisté též). V roce 1813 sem přitáhly lodě Američanů a spálili parlament a nějaké budovy, navíc i blízké město *Niagara-on-the-Lake*. V roce 1814 zase Kanadčané napadli Washington a spálili kus Bílého Domu, ano, ten samý, ta drzost! :-). Nu on tehdy ještě nebyl bílý, ale jak byl od ohně začouzený, museli ho přemalovat a nenapadla je jiná barva, než bílá. A od té doby je bílý i Bílý.

Po napoleonských válkách přišlo do Toronta hodně Britů, emigrantů. To se nelíbilo místním Skotům, a *William Lion Mackenzie* se nejdříve snažil přes parlament a svou novou stranu vytvořit jakousi politickou rovnováhu. Když se to nepovedlo, zpunktoval ozbrojené povstání a maširoval si to se

spiklenci po hlavní třídě, *Yonge Street*, do města. Jenže to nevyšlo a tak raději utekl do USA, kde "pokračoval dělat trable", jak se říká v jedné historické knize.

Město rostlo a ještě v roce 1941 zde bylo 80 procent obyvatelstva anglosaského původu. Po druhé světové válce ještě pořád přicházeli nejvíc Evropané, dnes se situace změnila: z celkového počtu emigrantů je 41 procent z Asie, 16 z Ameriky a 8 z Afriky. Velká Torontská oblast (GTA= Great Toronto Area) má teď 4,6 miliónů lidí a z toho je 1,9 milionů emigrantů. Z nových emigrantů do Kanady se každý čtvrtý usídli v Torontě (Kanada má celkem 28,5 miliónů obyvatel). Problém je, že si noví emigranti s sebou přinesou své staré problémy a předsudky, které my dříve nechávali doma. Tak Tamilové například pře pár lety demonstrovali v Ottavě svoje právo na sebeurčení (rozuměj ve *Sri Lance*, kde ho nemají, ne tady!) tak, že rozbíjejí okna a výlohy, opět ne ve Sri Lance, ale tady, v Ottawě. Nu kdyby to udělal jeden člověk, tak je to pochopitelně zločin a musí to zaplatit - udělá-li to ale skupina s hesly, tak je to jejich posvátné "právo demonstrovat" :-).

Město jako vyšité.

Tak jsme seděli v autobuse a já, který jsem si už tehdy plánoval, že o tom napíšu cestopis, jsem si teď vzpomínal na ty hezké věci, které Toronto (vyslov spíše jako "torondo") také má a hodně. Nejhezčí je asi v letě procházka kolem *Ontario Place*, to je na ostrůvku, kde jsou různé lunaparky a také super-kino IMAX, s ohromným plátnem. Ve vedlejším přístavu uvidíte i zaoceánské lodi - Toronto sice leží "inland", ale je i známý světový námořní přístav - lodě se odtud pohodlně dostanou do Montrealu a odtamtud do Atlantiku. Navštívit můžete i *CN Tower*, největší věžovitou stavbu na světě (553.33m); ruská *Ostankino* je 537m. Hned vedle stojí *Skydome* (postaven 1989), stadion pro 60 tisíc diváků, hnízdo domácích *Blue Jays* (to jsou doslova "sojky", jinak ale známý baseballový klub). Má zasunovací klenutou střechu, která na rozdíl od té plátěné v Montréale pracuje dobře.

Kus dál je moderní, atraktivní radnice - proto asi ty vysoké daně v Torontě, musili ji přece nějak zaplnit úředníky a ti, jak z námo, si už práci vymyslí - a blízko i rušná univerzitní část města. Tam také v roce 1921 izoloval *Frederick Banting* a *Charles Best* inzulin a vynalezli metodu, jak ho vyrobit, což byl jeden z největších objevů minulého století, hned vedle *penicilinu*. A ještě dál je jediný zámek v Torontě, *Casa Loma*, který si postavil jeden milionář ve stylu skotských zámků. Mohl si to dovolit, vydělal své peníze na burze v době elektrifikace. Dnes by už tolik nevydělal, Onatrio Hydro je díky úsilí enviromentalistů hodně zadlužená, což se projevuje vysokou cenou elektřiny.

Blízko města jsou dvě starodávné vesnice z doby prvních osadníků, tzv. *pionýrů*: je to *Upper Canada Village* a *Black Creek Village*, kde vám místní řemeslníci ukazují, jak se kdysi dělal dobrý nábytek či boty, které vám vydrží. Jako každé město má Toronto ovšem nejen radnici, ale i Zoo (nehledejte prosím žádnou spojitost) a koňskou závodní dráhu ve *Woodbine*. Ta mě zaujala - jako kluk jsme sloužil coby běháč v Chuchli - tedy ne že bych běhal s koni o závod, ale nosil jsem seznamy tiketů po každém závodě do počítačového centra - tehdy se ještě počítalo přímo hlavou - kde z toho pak určovali velikost výher. Neplatili mi moc, ale koně na tom byli ještě hůř - všechno si to odskákali a pak dostali jen seno.

Asi po půlhodině čekání jsme naložili zbývající cestující, kteří sem přilétli a v hotelu u letiště přespali - později nám řekli, že jedna letenka do *Vancouveru* a zpět jim prodražila výlet na dvojnásobek. Ovšem on je Vancouver až na úplně druhé straně Kanady, tedy do Toronta je to asi 2200 mil (3540 km) a k východnímu pobřeží Kanady dokonce až 3900 mil (6276 km).

Ottawa.

Parlament, vpředu socha královny Viktorie

tančik *Sherman*; vůbec je to podívaná, hlavně pro kluky. To kousek dál už je Parlament (dokončen až roku 1876), přístupný publiku, když zrovna nezasedá ten - no, parlament.

Před budovou můžete v létě vidět střídání stráží, stejně jako ve Westminsteru v Londýně - vím to, protože to jsem také viděl, když jsem tam v roce 1969 přiletěl se zpáteční letenkou z Prahy, s letenkou, jejíž druhou část jsem už musel nechat propadnout. Byla to ale během dalších dvaceti let ta nejlepší investice, co jsem kdy udělal. V Londýně jsem si ovšem musel ušetřit na letenku do Kanady - trvalo mi to asi 4 měsíce, ale byla to právě ta doba řekání, než jsem dostal povolení k emigraci do Kanady, takže jsem to spojil dohromady:-).

To víte, v té době se už nic nedávalo zadarmo, vlna soucitu pro uprchlíky opadla a tak jsem nastoupil jakožto umývač oken ve výškových budovách, teda zaměstnání, na které mě naše Karlova univerzita moc dobře nepřipravila :-). Na druhé straně se ale nedá popřít, že to byla práce "na výši". Já ovšem viděl londýnskou královskou gardu jen v zimních, tj. šedivých uniformách, ty lední jsou s červenými kabáty, jen ty medvědí čepice mají stále stejné. Po pravdě řečeno, ty se hodí na zimu lépe než na léto: britští hoši v nich v létě často i omdlévají, jak je to u kanadských hochů, to nevím, asi jsou na medvědy víc zvyklí. Jednoho si přivezli dokonce v první světové válce s sebou do Anglie, jakožto maskota.

Kolem Ottawy.

V autobuse jsme seděli po dvojicích a každý den ráno jsme přesedli o jednu řadu dopředu, takže jsme si během cesty "přecirkulovali" celý autobus. My to věděli a tak jsme si zvolili dobře: začali jsme vlevo vzadu a to nejlepší z Prince Edward Islandu (P. E. I) a Nového Skotsko jsme viděli většinu už z předních sedadel. Do Ottawy to bylo asi dvě hodiny, ale to už bylo odpoledne - v ulicích plno aut. Město se jmenuje podle indiánského kmene *Outaouais*, kteří tam do roku 1800 sídlili sami. Ještě než jsme zajeli do hotelu, objeli jsme s místním průvodcem město. Hotel byl přímo u nábřeží, u známého kanálu *Rideau*, který v zimě poskytuje zábavu mnoha bruslařům - i premiér *Trudeau* tam často zabruslil, aby si zabruslil :-).

Ottawu jsme znali ovšem dobře - často jsme tam jezdili z Montréálu, bylo to asi jen jeden a půl hodiny autem. Byli jsme tehdy ve Vojenském muzeu, kde v prvním poschodí stojí simulované zákopy s pytly písku a před budovou stojí malý

Parlament zezadu přes řeku

A autobus pokračoval kolem budovy, kde bydlí premiér - tehdy to byl ještě Chrétien. Jednou v noci ho jakýsi lupič přepadl v ložnici, ale Jean se nedal - praštil ho nějakou mosaznou soškou do hlavy a bylo po loupeži. Jeho osobní strážce, kteří tehdy asi hráli karty nebo co, vyhodit nenechal, bral to ostatně vše jako žert.

To když jsme jednou v Torontě v tisícovém zástupu vítali královnu Alžbětu, to byli jiní pašáci. Koukám si tahle dalekohledem na ostrostřelce na střechách, SWAT skupiny a jiné ochranky, když mi někdo za zády nadzvedne moje pouzdro na dalekohled, co jsem měl viset přes rameno. Neomluvil se a šel dál. Pak jsem to pochopil: byl to tajnej a chtěl vědět, jestli v tom pouzdru

nemám něco nebezpečného a asi neměl čas se mě slušně zeptat :-). Anebo, kdyby se zeptal, musel by počkat, až mu dám písemné povolení a možná, že by potřeboval podpis i od královny.

Jo, vy nevíte, jak jsem se málem stal členem královské rodiny? To bylo takhle, to už jsem byl v Kanadě, když jsem musel vyplnit daňové přiznání pro Angličany, z výdělků za tu práci ve výškách. Požádal jsem o úlevu, protože mě napásli procento daní, jako kdybych tam dělal celý rok. Odepsali mi, že to nejde, že taková sleva se dává jen válečným veteránům nebo členům královské rodiny. Velice slušně jsem jim tehdy odepsal, že musím bohužel jejich nabídku na to první i na to druhé odmítnout . . .

Pak jsme po mostě přejeli řeku a viděli *Parlament Hill*, kopec s útesem, na němž se parlament tyčí se jako hrad - vlastně ano, úplně mi to připomnělo Vyšehrad, také posvátný a také zcela nehybný :-). Ze zadní strany je vidět i parlamentní knihovna, která kdysi vyhořela, ale většinu dokumentů se prý podařilo zachránit, halvně asi daňová přiznání. Cestu nám krátila ona místní studentka, která k nám zatím nastoupila a vyštětetala nám, kde co je. To se pak opakovalo ještě v každém městě, kde jsme zrovna přespalí. Jedna věc mě potěšila: všichni ti mladí lidé byli hrdí na to svoje město. Jistě, byli za to placeni, ale to se pozná, když něco chválíte s láskou.

Večer jsme se pak procházeli po ulici plné obchodů - nakoupit nějaké suvenýry pro známé. Ta ulice ulice začíná hned vedle velkého pomníku padlým Kanadčanům a bylo jich hodně: jen například z prerieového města Saskatoonu narukovala polovina počtu všech mužů v první světové válce jako dobrovolníci, hájit Evropu. Většina z nich se sice už narodila v Kanadě, to jen jejich rodiče přišli ze staré vlasti - ale ti mladí to považovali za svůj dluh pomoci staré vlasti.

Město má 1,05 miliónů obyvatel, je tedy čtvrté největší v Kanadě a z toho 92 procent jsou bílé tváře - ne teda, že by zbytek obyvatel byli jen Indiáni :-). Většina obyvatel dělá pro federální vládu a proto asi máme v Kanadě tak vysoké daně. Celkem 32 procent obyvatel má univerzitní v děláním, a ani zbytek Kanady na tom není nejhůř (má 22 procent). Město leží na řece Ottawě, tam, kde se do ní vlévají řeky *Rideau* a *Gatineau* a pak si to vesele proudí k Montreálu.. A je to bohužel ta samá řeka Ottawa, která se na jaře rozvodní a záplavy jdou často až k Montreálu. Na druhé straně přes řeku leží město *Hull*, které je započítáno do toho miliónu, kolik má samo, ani nevím. Tam už se ale mluví jen francouzsky, pardon, quebecky, abych neurazil Francouze z Evropy.

Kanál Rideau

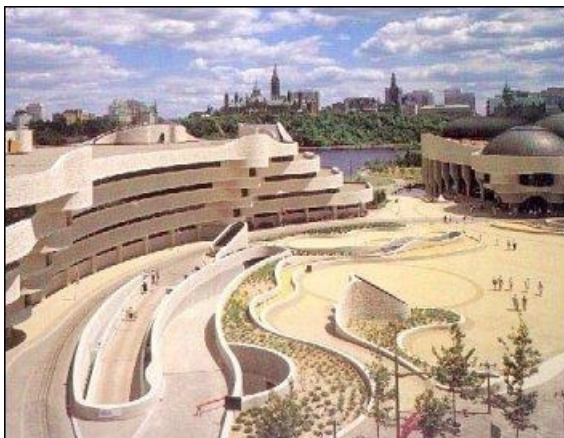
Ottawa měla vždy strategickou pozici, ale po řece byla snadno napadnutelná z Montréalu. Proto sám velký *Wellington*, vítěz u Waterloo, poslal do místa odborníky a výsledkem bylo vybudování kanálu Rideau (1826), přes několik jezer a řek, spojující Ottawu s Kingstonem, na jezeře Ontářijském, 80 mil (130 km) vzdáleném. Tam také stále ještě stojí starodávná pevnost *Fort Kingston*, kterou opatrují místní kadeti, neb je tam i známá vojenská akademie.

Ottawa je město museí: už jmenované *Muzeum války*, *Muzeum člověka* (ano jde to prý dobře dohromady :-)) a nespočetně jiných. Za návštěvu stojí i *National Art*

Center, galerie, která kdysi koupila od známého malíře obraz za dva miliony. Nejzajímavější na něm bylo to, že se skládal jen ze tří jednobarevných svislých pruhů. Byl z toho velký skandál, nejprve obhajovali uměleckou hodnotu tohoto díla, ale když jeden čtenář prohlásil, že jeho syn- školák- by jim totéž namaloval za pět dolarů, začali honem říkat, že to byla vlastně jen investice, ano prodají to pak prý za čtyři miliony. Nu zatím to neprodali - asi pořád čekají, jako ten chlapík, co měl psa za dva milióny a nakonec ho ještě rád vyměnil za dvě kočky, každou po miliónu :-).

Ale to už byl večer a my měli všichni připravenou večeři v restauraci v přízemí velkého budovy jiného, tzv. Kulturního Centra, proslaveného po celé Kanadě svými výborným i koncerty. Jídlo bylo exkluzivní a dobré.

Kolem řeky Ottawy

Muzeum civilizace, v pozadí Parlament.

Ano, vyjeli jsme brzo ráno a drandili jsme si to kolem řeky Ottawy, ne té zlatonosné, co je v Čechách, ale té, které tvoří severní hranici Ontaria s Quebecem. Jeli jsme směrem na Montréal, ale ten nebyl naším cílem. Žili jsme tam předtím deset let, takže jsme ho poznali ze všech stran. Nakonec jsme raději "emigrovali" do Ontaria, ale to už jsem popsal v knize JE ME SOUVIENS (název je francouzský, ale kniha je psána česky). Když jsem se tam nedávno po 25 letech přijel zase jednou podívat, zjistil jsem, že se město značně rozrostlo a zmodernizovalo, ale přízrak separace tam pořád ještě strašil.

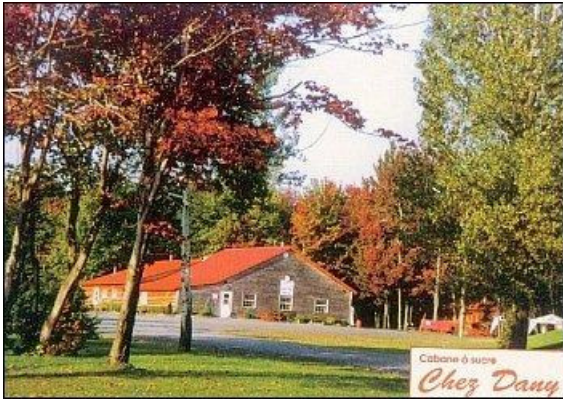
Náš dům, který jsme tehdy museli prodat pod cenou - odešlo nás z Quebecu podle odhadu asi půl miliónu - teď zacláněly dva ohromné smrky a stříbrná borovice, které mi, když jsem je sázel, nesahali ani k ramenům. Nikdy jsem toho odchodu nelitoval: lidé v Ontariu byli naopak velmi přátelští - stejně jako byli i ti Frantíci zde, ještě než začali pěstovat nacionalismus.

Ta řeka Ottawa nám tehdy také dávala zabrat - teče až do Montrealu, kde se vlévá do řeky Sv. Vavřince, která tam tvoří dva obrovské ostrovy, na jednom z nich právě leží Montréal. Každé jaro, když tál sníh, tam někde nahoře v Quebecu na nějaké říčce zadržovali vodu přehradou, teda alespoň do té doby, než přetékala. Pak ji rázem vypustili do Ottawy a zaplavili její údolí až k nám. Někdy byly zátopy na *West Islandu* tak velké, že naplnily příkopy i u nás. Náš Aleš pak z recese jezdil do školy nafukovacím člunem :-).

Na sever od řeky leží Quebec, na jih Ontario. Jednou jsem byl poslán od naší firmy do městečka *Hawkesbury*, abych jim opravil automatickou linku v textil, která nepracovala. Auto jsem měl v opravně, tož mě tam poslali taxíkem. Jenže mě se nějak to jméno popletlo a chudák taxikář, když jsme mu vyjmenoval řadu lesních plodů (jako *strawberry*, *blueberry*, *raspberry*, *blackberry*, aj.) konečně připadl na správné jméno.

V tom místě vtéká do Ottawy *Red River* (ne ta z té písně, v Severní Americe jich mají asi deset) a tak jsme tam často jezdili kempovat nahoru k peřejím, rapidům a bylo to tam opravdu fajn.

Trois- Rivières.

Dany's Schack

Takže Montréal jsme teď objeli a šinuli si to k *Trois-Rivières*. Ano, uhodli jste, jsou to tři řeky a to město se jmenuje také tak. Leží asi na půlce cesty mezi Montrealem a *Quebec City*. My se ale zastavili na oběd ještě před městem, tam, kde silnice 40ka, co vede do Quebecu, křižuje 55ku. To místo se jmenuje *Danny's Sugar Schack* a na rozdíl od *Radio Schack*, známé linky obchodů s elektronikou, zde prodávají sirup (nebo sirob, jak chcete). Ten *schack* je ovšem název pro chajdu a "radio shack" byla zřejmě kdysi bouda, odkud se vysílalo. Ten sirup je ovšem javorový, jinak řečeno *maple syrup*. Náš soused v Ontariu také vždy na jaře čerpá mízu z nalévajících se javorů, aby ji pak týden vařil, než

zhoustne na správnou konsistenci. Je to pracné, sirup je drahý, ale je to národní pochoutka a polévá se s ním cokoliv - dokonce i sněh - a pak se to požívá.

Také zde jsme si ovšem objednali místní specialitky, navíc ve stylu "*all you can eat*" čili po česku *smorgasbord* :-). Číšníci v krojích místních dřevorubců, s čapkou podobnou té frygické, co má francouzská Marianne na obrazu od *Delacroixe*, jak tam s obnaženým prsem bojuje na barikádě, ovšem ne tady, ale ještě v jejich staré vlasti. Místní zpěvy doprovázela harmonika a lžíce hostů. To je totiž známý nástroj - stačí vzít dvě lžíce, obrátit je tím kulatým k sobě a klepat jimi o koleno. Po ty, kdo to nebezvládnou tu těmi normálními lžícemi, měli lžíce dřevěné a navíc na konci držadel spojené, takže s tím už umí hrát i děcko, které ještě ani neumí mluvit. Ještě když jsme bydleli v Quebecu, byli jsme na několika takových *Maple Festivalech* a je to nemlich to samé a nálada je tam všeobecně přátelská.

Québec.

Nu ano, je to Quebec City, ale takhle tomu říkají Francíci v této provincii. Nejprve snad něco z historie. V osmnáctém století byla Francie a Anglie skoro pořád ve válce a tak se nedivme, že to zasáhlo i kolonie. Takzvaná sedmiletá válka (1756-1763) začala v Americe už o dva roky dříve a pak se přenesla i do Evropy, to když Angličané vystěhovali francouzské obyvatele *Acadie* do *Louisiany*. Francíci nejprve zabrali *Fort Beausejour* a *Ticonderogu*, ale pak se štěstí obrátilo a pevnost *Louisburg* (o té více ještě později) padla do rukou Angličanů už v roce 1758. Tehdy se nejvíce proslavili škotští *Fraser Highlanders* a generál Wolfe s nimi pak ještě vytáhl na Quebec City. Později jiný anglický generál, *Murray* dobyl Montreal a tzv. *Nová Francie* rychle kapitulovala. Pařížským mírem pak připadla celá - kromě kusu *Louisiany*, na západ od *Mississipi* a malých ostrůvků v Atlantiku do rukou Anglie.

Rozhodující byla právě bitva o *Quebec City*. Angličané nenechali nic náhodě: na začátku války měli 50 tisíc vojáků, zatímco generál *Montcalm* měl jen 4000 pěšáků, 1500 matiňáků (tj. elitní *Compagnies franches de la Marine*). Měl sice k dispozici 13 tisíc vojáků místní milice, ale ti nebyli cvičeni na evropský způsob boje. Když ještě cestou různě rozsázel vojáky po pevnostech *Carillon*, *Niagara* a *Sainte-Frédéric*, zbylo mu na Quebec City jen 3000 vojáků a 10 tisíc milice. Ovšem pevnost sama byla prakticky nedobytná a šlo jen o to vydržet, než přijedou posily z Francie. Té už ale o Kanadu a její bobří bohatství vůbec nešlo a tak se žádné nedočkali. Québečáci to ovšem dodnes Francii vyčítají.

Chateau Frontenac

Anglickému generálovi *Wolfovi* bylo teprve 32 let, ale už to byl zkušený velitel. Připlul s 50 válečnými loděmi, každá byla vyzbrojena mnoha kanony a 150 transportními loděmi, na kterých bylo 8500 vojáků, 13000 námořníků a 600 mariňáků. Jako navigátor tam sloužil tehdy ještě nepříliš známý kapitán *Cook*. Dva měsíce bombardovali město z druhé strany řeky - vystříleli tehdy 20 tun střelného prachu a 36 tisíc těžkých kanonových kulí, ale i když ho téměř dokonale zničili, posádka se nevzdala. Francouzi se naopak pokusili anglické lodě zničit zápalnými loděmi, obloženými střelným prachem a granáty, které zapálili a nechali je proudem unášet k Angličanům. Bylo to jako velký

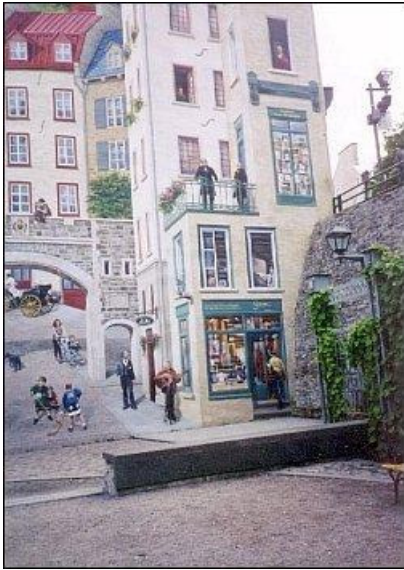
ohňostroj, ale některé narazily na mělčinu, zatímco jiné stačili Angličané odtáhnout.

Až jedné noci, přesně řečeno 12 prosince, sebral Wolf 700 Fraser Highlanderů, a ti se tiše přeplavili přes řeku do jednoho místa pod útesem, na kterém stojí citadela. To byla vlastně poslední příležitost, než by řeka - a lodě s ní - zamrzla. Pak se ještě vyšplhali nahoru na 50 metrů vysoký útes, na tzv. *Abrahamovy pláně* a druhý den ráno svedli bitvu, která trvala necelých dvacet minut. Wolfe tehdy použil starý trik, že nechal své vojáky nabíjet do pušek dvě kule, takže jejich salvy byly dvakrát víc smrtelné. Francouzi navíc udělali chybu, že vyšli před pevnost a svedli bitvu tam, na Abrahamových pláních. Vedl je sám *markýz de Montcalm*, který byl pak těžce zraněn a druhý den zranění podleh, zatímco *Wolfe* byl zabit ještě v bitvě. Dnes se tam každoročně ta bitva opakuje, ovšem jen jako rekonstrukce. Je to jedna z mála bitev, kde padli oba velitelé a mají tam také i své pomníky. Pomník má v městě ovšem má i Panna Orleánská, která tam - ani její kůň, na kterém sedí - nikdy nebyla. Na druhé straně *Manon Lescaut* sice opravdu do Ameriky přišla, ale už jen jako odsouzenkyně, takže tu právě proto žádnou sochu nemá :-).

Kolem města.

Château Frontenac leží nahoře, nad útesy - bylo postaveno železniční společností v roce 1893 a je to typická "železniční architektura", jakýsi pseudo-barokní styl. Nejprve jsme si ale prohlédli městečko dole, tedy "podzámčí". Starodávné obchůdky typu ze sladké Francie se tu hemží turisty, takže se tu autem ani nehnete. Prohlédli jsme si i pomalované zdi, kde nám jakási průvodkyně vykládala o tom, že Kanadu první objevil *Jacques Cartier*, 1534 a zabral ji pro svého krále, bylo to ale vše poněkud nepřesné. Především tu byli už Vikingové a později i *John Cabot* (roku 1497, o jeho trejlu ještě víc později), ale říkejte to Frantíkům! Však to místo nezabral, ne?

Nahoře na citadele je úžasný pohled dolů s *cliffu*, pardon, s útesu, a zatím co jsme zírali, přiblížil se ke mně jakýsi mladík a prohlásil, že je "angrýýý", což jsem původně chápal jako "angry", teda rozzlobený. Teprve z jeho natažené ruky jsem pochopil, že Francouzi nevyslovují "h", že tedy míní "hungry" čili hladový. Aby tomu dal větší důvěru, opakoval, že jeho bratr, vedle stojící příjemný tloušťák, je taky "angrýýýý". Namítl jsem, že moc hladový nevypadá, ale nedal pokoj a tak jsme jim něco dali, což oba vesele odběhli někam propít.

Historie coby freska

Město je opravdu nádherné a asi nejhezčí ze všech historických měst v Severní Americe. Je to také hlavní město provincie Quebec a bašta separatistů - právě zde na parlamentě se zaskvělo poprvé jejich heslo "*Je me souviens*", vytesané nad portálem Parlamentu. Je to vlastně začátek jedné vlastenecké básně, slova "*Vzpomínám si*", kdy jsme ještě jsme byli pod lilíí (rozuměj francouzskou), kdežto teď jsme pod růží (rozuměj anglickou). Nevím, žil jsem pod obojím, nelze srovnávat. Svátek sv. Jana Křtitele, ze zde slaví jako národní svátek - nevím, snad proto, že přišel o hlavu (servírovali ji *Salomé* na její žádost na zlaté míse, ale to nebylo tady, nýbrž v bibli). Ten den zmizí v městě kanadské vlajky a nahradí je ty s modrou lilíí, ovšem stylu, jaký používala francouzská marína, později i místní domobrana. Zato v zimě je tu ledový festival, plný krásných soch, vytesaných z ledu. Poslední dobou zde staví i zimní motely z ledu a prý se v nich spí docela dobře - ale jen do jara, pak tam teče ze stropu :-).

Američani v Quebecu.

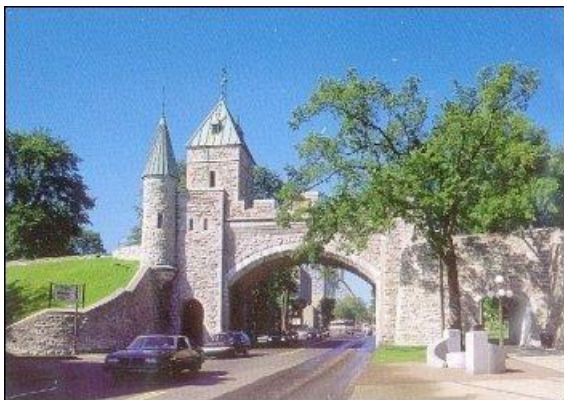
A ještě jednou přitáhla armáda k městu. Byla to ale už armáda americká a chtěli, aby se s nimi Frantíci spojili proti Anglii. Ti to ovšem neudělali a Američané byli Anglány vyhnáni z Quebecu, i když se ještě na nějakou dobu zmocnili Montreálu (*Benjamin Franklin* si tam dokonce provizorně zařídil tiskárnu). Pod Quebecem tehdy bojoval mladý americký generál *Benedikt Arnold*, který později přešel k Angličanům a proto je v USA pořád považován za zrádce číslo 1. Od roku 1775 se už v Quebecu nebojovalo, když nepočítáme barikády, které tu postavili, když jim někdo chtěl předělat jejich pozemek na golfové hřiště.

Přesto má město stále své náměstí Place d'Armée, se sochou *Champlaina*, který, jak známo, toto město v roce 1608 založil (nemálo předtím, než zemřel Rudolf II, chcete-li si udělat časovou představu). Za sochou se pak projdete po *Dufferinově* terase (to byl kanadský guvernér, který zachránil hradby města, když je chtěli v roce 1873 zbourat), z níž vedou dolů do města dřevěné schody anebo lanovka, to jak kdo se cítí. Na náměstí je pevnostní muzeum, kde je nádherný model města a vedle je basilika *Notre Dame de Quebec* a radnice. Vzadu pak je - jak jinak - jednak konvent pro dívky - a jednak seminář pro chlapce. Církev je pořád ještě v Quebecu silná a určuje i politický poměr sil.

Kromě opevnění kolem skoro celého města, které s výhodou používá i přírodní útesy, je to jediné *plně ohrazené* město v severní Americe. Navíc je ve městě ještě Citadela s mnoha baštami a sypanými valy. Tu nechal postavit v roce 1820 (dokončena byla až 1832) sám slavný *Wellington* a dnes tam sídlí jediný plně francouzsky mluvící regiment v kanadské armádě. Citadela je ve tvaru hvězdy a v létě tam pobývá i guvernér (nyní guvernérka) Kanady.

My ovšem tu noc sídlili jinde: v hotelu *Classique*, s bazénem, masážemi, dvěma restauranty a dvěma bary. Tam jsme také skončili po poměrně rušném dnu.

Opouštíme Quebec City

Brána quebecké Citadely

Nu opouštěli jsme, ale pomalu. Vstávali jsme totiž později, nejen proto, že jsme byli ucabrtaní od toho chození po městě, ale také z večerního posezení ve starodávné hospůdce u vínka, pochopitelně z té pravé, veselé Francie. Něco takového jsme občas udělali i v Montrealu, dole v *downtownu*, kde je také ještě zachována část ludvíkovské architektury i s pevností. Jindy, v dalekém *Saskatchewanu*, jsem dokonce viděl execírku mariňáků Nové Francie, přímo z města z města Quebecu, ve stejnokrojích které prý pro ně tehdy vymyslel sám kardinál *Richelieu*. Však se po něm jmenuje i jedna řeka, původně nazývaná *Champlainem* podle *Irokézů*. Pochodovali docela dobře, v předu oficírů s

halapartnou, za ním pištcí a bubeník. I ta střelba z mušket jim šla docela přesně - i když stříleli na slepo, čmoudu bylo až dost.

Naše cesta pokračovala - přešli jsme most *Pierra Laponte*, quebeckého ministra, kterého FLQ (Osvobozenecká Fronta Quebecu) popravila opravdu barbarským způsobem - nejprve ho unesli a pak *garotovali* řetězem. Jeho paní, jinak státní soudkyně, nám o dva roky později udělovala kanadské občanství. Ne, že bychom byli nějak slavní, ale náhodou to tak vyšlo. Máme tedy dvojí občanství - to první, české, je spíše zásluha mých rodičů než moje :-). Netřeba říkat, že jsem na obojí stejně hrdý.

Kolem řeky Sv. Vavřince,

Saint Lawrence River, místně zvaná *Saint Laurent*, teče z Montréálu přes Quebec City až do Saint-laurenského zálivu v Atlantiku. Už za Quebec City se značně rozšiřuje, takže je těžko říci, kde je vlastně její ústí. Asi někde tam, kde je poloostrov *Gaspé*, oproti ostrovu *D'Anticosti*, což je 600 km od místa, kde jsme ten den vyjeli. Ovšem až tam jsme nejeli, to bychom si značně zajeli a my se chtěli ještě ten den dostat do *Nového Brunswicku*. Na sever od Quebec City leží Jezero svatého Jana- ano, zase Babtisty, i když svatých Janů je asi deset - a z něj vytéká do Vavřince (míněno z jezera) řeka *Sagenau*, po které se jmenuje i celá ta oblast, kterou, abych pravdu řekl, znám jen z předpovědí počasí.v televizi.

Cesta to byla poměrně nevábná, nu co chcete, řeka a sem tam nějaké loď, i zaoceánská - většina z nich jezdí až do Montréálu a některé vodními cestami i do Toronta a přes jezera do *Detroitu* či dokonce *Chicaga*. Anebo ještě západněji do Duluthu v *Minnesotě*, která už leží skoro v polovici kontinentu! Následovala řad městeček jako *Islet-s-mere* či *St. Roch-des- L'Aulnaies*, která mají plno pomlček a vyslovují se stejně špatně jako se píšou .

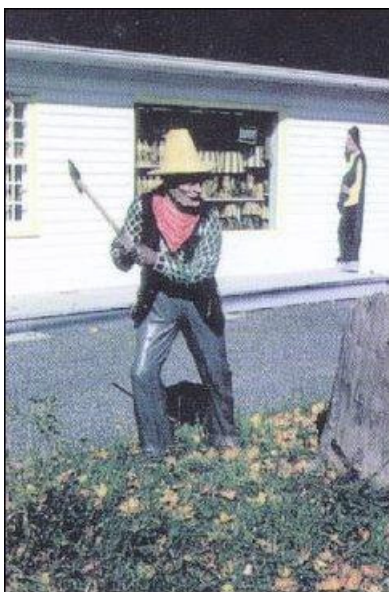
Most hrůzy.

Přejeli jsme *Pont du Quebec*, most hrůzy. Aha, vy nevíte, proč mu tak říkám. Začali ho stavět v roce 1903 Američané, ale už 1. února 1906 se zjistilo, že most bude těžší, než se předem odhadlo, což zvýšilo stres o 7-9 procent. Ovšem součásti byly vyrobeny a hlavní inženýr rozhodl, že se bude pokračovat jako nadále, jen opatrněji.

Měl to být (tehdy) nejdelší kantileverový most na světě, dlouhý 1800 stop (550m), se dvěma podporami a ramena se měla spojit uprostřed řeky. Obě poloviny se ale začaly vahou prohýbat, takže například otvory pro nýty či šrouby se na obou částech navzájem posunuly. Rozdíl jednoho palce se během noci zvětšil na dva apůl. To už se začalo panikařit, ale dělníci byli ještě znova posláni do práce. Blížil se konec šichty a oni čekali už jen na hvizd píšťaly, když s emístem toho ozvala rána jako z kanonu a celých 19 tisíc tun železa se zřítilo do řeky. Z 86 mužů, co na konstrukci pracovali, to přežilo jen 11 - ostatní byli většinou na dně řeky uvězněni železnou konstrukcí a utonuli. Soud kupodivu rozhodl - i když našel chyby v designu a výrobě - že to nebyla ničí vina.

Poučení zkušenostmi, Kanadámé se chopili příležitosti a postavili celý most znova, tentokrát s kanadským designem. Místo dvou částí, které se uprostřed spojovaly, byly teď čisti tři - ta prostřední byla přivezena, už sestavená, na lodích a vyzvednuta nahoru, kde byla přimontována. První pokus se nepovedl, střed jim spadl, ale oni se nevzdali a roku 1917 most dokončili. Stojí dodnes a ten jsme právě přejeli.

Vyřezávky pana Fortina.

Fortinův dřevorubec.

My jsme zastavili v tom v druhém v pořadí místě zvaném, *St-Jean Port-Joli*, kde nás uvítali v místním obchůdku se soškami vyřezávanými z dřevem, pana *Fortina* a jeho rodiny. Jsou to většinou náměty s quebeckými dřevorubci, *voyažery* na kanoích, trapery v bobřích čepicích s mývalím ohonem a pochopitelně s námořníky. Před obchodem stála socha dřevorubce s typickou sekerou s dvojím ostřím, v životní velikosti. Maně jsem si vzpomněl na ono muzeum v USA, kde zakoupili od místního farmáře sekeru, kterou používal sám *Jiří Washington* - pravda, topůrko bylo od té doby vyměněno čtyřikrát a železo dvakrát, ale jinak je to sekera zcela původní :-).

Neodolal jsem a koupil jsme reliéf hlavy quebeckého trapera - mám ho viset hned vedle hlavy *Chamurabiho*, kterou jsme dělal já sám a přes ta rozdílná století se spolu docela dobře snášejí. Vyřezávání ze dřeva se v Kanadě jinak věnují hlavě Indiáni v Britské Kolumbii, kmene *Haida*, dělají vše od sošek přes kanoje až k obrovským *totémům*.

Eskymáci zase vyřezávají svoje figurky z kostí, velrybích zubů anebo kamene, který se tu nazývá *soapstone*. Ten je ovšem drahý a proto se

docela dobře se imituje plastikem, v nejlevnějších verzích pak i pomalovanou sádrou :-).

Nový Brunswick (N. B.).

Já jsem si ho ovšem počestil na Nového Brunsvíka, a je to provincie z těch 4 Maritimes druhá největší, měří 73 tisíc čtverečních kilometrů. První, kdo viděl jeho pobřeží byl *Jacques (žak) Cartier* (1534) a žili zde Indiáni *Micmac* (mikmak), kteří se živili lovem ryb a *Maleciti*, kteří už pěstovali obilí, stejně jako *Irokézové* a *Huroni* v Ontariu. V roce 1604 objevil *Samuel Champlain* (ano, po česku kaplan) jednu velkou řeku a protože byl zrovna svátek sv. Jana (Baptisty, jak jinak?) pojmenoval ji *St. Jean*

River. Později přišla i města, opět se jménem sv. Honzíka, dokonce dvě, jedno na *New Foundlandu* a druhé zde, v N. B. (o tom ještě později, tam jsme také byli). První francouzští *osedlíci* (můj název, hybrid "osadníka" a "usedlíka") tam sice ještě dlouho nevydrželi - kromě těch, co tam zmrzli - ale v sedmáctém století se sem už hrnuli v houfech a to i z Anglie . V roce 1713 skončily spory mezi Francií a Anglií a celé území (N. B., Nova Scotia a Prince Edward Island, společně nazývané *Acadie*) připadlo Velké Británii. V roce 1755 ale opět vypukla válka a anglická vojska prostě vyhnala kohokoliv, kdo se nezavázal k poddanosti anglickému trůnu. Byli to hlavně Frantíci: jednak proto, že měli více solidarity s Francií a také proto, že místní Mikmakové, sympatizující s Francouzi, by se jim mstili.

Le Jardin Botanique du Nouveau-Brunswick

Někteří *Acadians* utekli dolů, až k *New Orleánsu* (tam jim dodnes říkají *cajuns*, *kejžans*) a mluví si tam vesele, v USA, dosud francouzštinou. Jiní tam byli vyhnáni i s jejich rodinami, tak jak to popsal *Longfellow* ve své básni "Evangeline". Nu po skončení války už zmíněným pařížským mírem 1763, odešli sem i Loyalisté. Z nově vytvořených USA jsem opět odešlo asi 3 tisíc takových z USA. Polovina tehdejšího Nového Skotska se pak stala *Novým Brunswickem* a hlavní městem se stal *Fredericton*. Zatím se ale na jihozápadní hranici vytvořil nový stát USA, *Maine*, a zase se dohadovalo. V roce 1867 byl N.B. jeden ze čtyř zakládajících provincií (plus

Ontario, Quebec a Nova Scotia) tzv. *Diminution of Canada*, podle zákona, který se nazýval *British North American Act*, který platil do té doby, než *Pierre Troudeau* přinesl z Anglie novou ústavu nezávislé Kanady..

Moře a dřevo je hlavním průmyslem N. B. Z Ontaria jsem tam dodali expertizu na jejich první atomovou elektrárnu v *Point Lepreau*, spolupracoval jsem tehdy na vyhodnocení nějakých zkoušek, i když jsem tam nikdy nebyl (ještě více o ní později, kdy pojedeme kolem). V poslední době objevili pod mořem zásoby nafty a měli spor s Kanadou, která chtěla víc, než jí byla provincie ochotná dát. Později, když premiér N. B. odmítl vyvěsit kanadskou vlajku, k dohodě rychle došlo.

Edmundston.

Konečně jsme přešli hranici a byli jsme v pravých *Maritimes*. Pravda, *Quebec* a *Labrador* sahají ještě dál na východ, ale tyhle malé provincie mají něco do sebe - především různorodou kulturu obyvatel, kteří sem přišli z celého světa, hlavně ze Skotska a Irska. Frantíků je tu také hodně a celé prostředí je krásně "atlantické", často divoké, vždycky ale přímořské. A šupajdili jsme si to podél řeky *Madawaska* na jih.

Město *Edmundston* se jmenuje po jednom guvernérovi N.B. z devatenáctého století. Jmenoval se *Edmund Head* a je divné, že to pojmenovali po jeho křestním jménu, ale přišel jsem na to proč: *headstone* je totiž náhrobní kámen a to by neznělo tak dobře :-). My jsme se tam zastavili na oběd a prohledli si místní botanickou zahradu, místo častých fotografických seancí svatečkanů a kupodivu jdoucích, květinových hodin. Top místo se jmenuje *Le Jardin Botanique du Nouveau-Brunswick*, je to si 7 hektarů a mají tam trvalky, ročenky, *arboretum*, *gazebo* a já nevím co všechno. A také bazénky a je toho pár kilometrů cestiček. Jinak je to hlavní město *Madawasky*, kdysi vytvořené dočasné republiky při dohadování se o hranice se americkým státem *Maine*, dnes už ovšem jen místo recesních oslav "státního svátku". Místní rodáci vytáhnou vlajky *Madawasky* a vzpomínají na svou ztracenou

"státnost". Presidentem je jejich starosta - na vlajce je orel a šest hvězd, to podle různého původu obyvatel (*Acadian, Quebecois, Indian, American, English and Irish*). Ti Indiáni byli ovšem rudoši, nevím, jestli se tam teď také stěhují Indiáni z Indie, to by pak musela přijít ještě jedna hvězda.

Grand Falls

Kaňon

My ale spěchali dál, abychom ještě stihli *Grand Falls*, kde jsme měli přespat. Předtím jsme si ale ještě prohlédli tu raritu, podle které se to město jmenuje- totiž "Velký vodopád". Ten už tu ale nepřemává, protože tam postavili přehradu (něco podobného jsme zažili v *Idahu*, hledající *American Falls* :-). Nu pravda, vodopád tam je, ale my co žijeme u Niagary, jsme prostě moc rozmazlení, abychom uznali, že jinde to mají také hezké. Tam se také vlévá Madawaska, do už dříve jmenované St. John River. Ta druhá není jen tak nějaká řeka - je 673km dlouhá! Co jsem viděli, byl kamenný útes 23 metrů vysoký a pohled z mostu přes řeku dolů je ovšem jinak úžasný. Skalnaté útesy a kaňon kdysi divoké řeky celkem umožňují dobrou

představu, jaké to tu kdysi bylo. V městě jsou hlavně továrny na zpracování brambor - ty odsud, z *Ostrova Prince Edwarda* a z *Nového Foundlandu* jsou opravdu ty nejlepší z Kanady.

Také tu mají nejkratší krytý most z Kanady - a pak i ten nejdelší, na druhé straně N. B. (viz později). Kaňon řeky je místy až 70m hluboký, 2km dlouhý a černé skály kolem působí dost hrozivě, pokud se chcete projet lodí po řece. Úsek od přehradu až dolů do zálivu *Fundy* v Atlantiku byl kdysi *eldorádem* pro parníky. Když postavili silnici, tzv. *TransCanada Highway*, co vede odsud až na západní konec Kanady a tady sleduje řeku, je teď už hlavním dopravní tepnou. hlavně ona.

I tento den jsme se dost nachodili, takže jsme docela rádi zalehli, protože jsme se další den měli naběhat ještě víc.

Nejdelší krytý most na světě.

Je nejdelší!

Pokračovali jsme Brunšvikem podél řeky sv. Jana na jih k městu Hartlandu, kde jsme ji přejeli. Ale ne jen přes tak ledajaká most: tenhle ten je krytý, takové už se moc nevidí. Proč je krytý? Inu aby tolik netrpěl od počasí - má střechu, stěny a na venkově bývá často útočištěm milenců (tzv. *kissing bridge*) či jen tak před deštěm. Vypadá to trochu jako průjezdná stodola, ale jinak je to velmi romantické - *Clint Eastwood* kolem jednoho takového natočil celý film, s dojemnou story..

Ježe tenhle most je navíc ještě ten nejdelší krytý most na světě. Postaven v roce 1901, časem se stal dokonce státní památkou (1980), i když si stářím nemůže konkurovat třeba takovému u Karlovu mostu u nás :-). Navíc zpočátku ani nebyl krytý, teprve když ho v roce 1922 zničil led, přidali i apartní střechu. Trafik, tj. provoz na mostě není veliký, zato kolem pořád stojí lidé a obdivují tu délku: celých 1282 stop (390m)! Je to jedna ze stovky rarit Nového Brunswicku a ano, pár z nich jsou právě tyto kryté mosty (neplést s krytými vozy :-).

Fredricton a Moncton

Na druhé straně jsme brzo zamířili na východ - ale pořád ještě podél té samé řeky a zastavili se ve Fredrictonu. Ten je od roku 1785 hlavním městem provincie - pořád jsem ještě v Brunšviku - a původně byl postaven Francouzi a nazván St. Anne. V roce 1760 ho - ano během sedmileté války - spálili Angličané, ale loyalisté, utíkající ze Spojených Států před revolucí ho znovu vybodovali a nazvali po druhém synovi krále Georga III (nepoplést číslovky, prosím!). Městu se také říká "*pewter capital*" Kanady, protože se tam dělá cínové nádobí. Ještě dnes se tam užívá i hrnčíři, tkalci a jiní řemeslníci i v těch malých obchůdkách, kterých je hlavně na hlavní třídě ještě plno.

Z jiných zajímavostí je tam velký hřbitov loyalistů a katedrála Krista Krále, kam celý autobus poslušně odhopsal na prohlídku. Já tam nešel, měl jsem rozečteného *bedekra*, kde jsem se dozvěděl, že je tady také socha *Roberta Burnse*, kterou bych viděl radši. Právě o něm jsme se nedávno zjistil zajímavou historku: Rob napsal slova k *Auld Lang Syne*, známé u nás jako *Valčík na rozloučenou*. Jako melodii sebral jednu lidovou, ale nechal si ji upravit ve Vídni - od *Leopolda Koželuha*, který jí dal formu, jak se hraje a zpívá dnes. Takže je v ní i kus českého ducha a hudebního kumštu.

Pak jsme se stočili na severovýchod a hurá k moři. Přesněji řečeno k *Cape Tormentine*, čili mysu téhož jména, kde jsme měli přejet na ostrov. Předtím jsme si ještě stopli v *Monctonu*, místu, kde žilo mnoha *Acadians*, francouzských farmářů, kteří odmítli přísahat na anglického krále a tak je, jak už jsem asi popsál, vystěhovali. Blízký *Fort Beausejour Park* je vlastně ruina opevnění z 18 století u *Sackville*, které postavili Frantíci jako odpověď na jinou anglickou pevnost. V roce 1755 ji dobila po dvou týdnech obléhání anglické milice, kterou vedl - hádejte, ano, podplukovník *Monckton* - ale v roce

1776 ji zase napadli Američané, kterým se, teď už v anglických rukou, ubránila. Že se teď píše Moncton, za to děkujeme jednomu městskému úředníkovi, který zřejmě neuměl psát.

Magnetická hora

Magnetický kopec

Místo města jsme si ale raději prohlédli blízkou *Magnetickou horu* a ano, dosvědčím, pracuje to. Je to totiž optický trik: zastavíte tam auto do kopce, vypnete motor, dáte převodovky na neutrál a už si to pomalu šinete do kopce. A ono to tam samo jede, jako by ho ta hora přitahovala. Snad že tam i stromy rostou křivě, to nevím, ale prostě úhel okolí versus úhel silnice je takový, že to jen vypadá do kopce, ale defakto je to s kopce.

A ještě si užijete legraci: jeden blb tam přijel i s trajlerem, se kterým mu to nějak nešlo otočit a blokoval ten bezmotorový trafik - musí se tam totiž stát v řadě, na ten úsek silnice se vejde jen jen pár aut a každý si to chce

zkusit. A tak jsme si to pomalu nejprve sjeli nahoru (ve skutečnosti dolů) a čekali an toho hhocha, jak si s tím poradí. Neporadil, nezbylo mu než vycouvat, jenže zkuste vycouvat, když máte vzadu trailer.

Konečně se mu to přece jen podařilo, ale musel se zařadit na konec řady - anebo to vzdal, tam už totiž nebylo vidět. Konečně přišel náš okamžik: náš řidič odbrzdil a opravdu, pomalu jsme si to šinuli do kopce. Iluze je tak dobrá, že mnozí už začali mluvit o napřirozených silách . . .

Most na Ostrov Prince Edwarda

Nazývá se též konfедераční most (podle kanadské konfederace, staršího to názvu Kanady). Proč má tak divné jméno? Inu byl to výsledek soutěže :-). Jako všichni dobří Kanad'ané jsme použili trik, tam se totiž platí na mostě clo jen když se vrátíte na pevninu. Tam jsme tedy neplatili a místo návratu jsem se přesunuli jižněji a to lodí zpět, to až ale za dva dny pobytu na ostrově.

Most je dlouhý 12,9 km a je to nejdelší most přes zamrzlou vodu na celém světě. Asi jsem to napsal nesrozumitelně, není to přes celý svět nebo přes všechnu zamrzlou vodu na světě, ale prostě všechny mosty na světě, které vedou přes led, jsou kratší. Ovšem tento titul mu náleží, jen když je voda pod ním zmrzlá, což je většinou jen v zimě :-). Postavili ho 1997, je otevřený 24 hodin denně a stál kolem miliardy dolarů, takže se tak rychle asi nezplatí, že ano, obzvláště když všichni požijí stejný trik jako my.

Je sestaven z mohutných betonových bloků, tzv. pylonů, a má mezi nimi mezery - v zimě se totiž bloky dost smrskávají. Stavělo ho celkem kolem 5000 lidí. Kolik vozidel tam denně přejede, to se nedovíte, prý je to soukromá informace operátorské firmy *Strait Crossing Bridge Limited*, jistě pochopíte proč. Pěšáci ani cyklisté tam nejsou povoleni, ale firma vás zato převezze zadarmo.

Prince Edward Island.

Most na ostrov.

To už ale byla noc a tak jsme přesпали v příjemném hotelu *Best Western* (volně přeloženo "nejlepší vesty", nebo ne? :-). Přejetím mostu jsme ovšem vstoupili do jiné provincie, a sice *Ostrova Prince Edwarda*. Původně zde žili Indiáni kmene *Micmac* to už po několik tisíc let.. Ostrov vznikl tak, že pánbůh, když stvořil svět, s hrůzou zjistil, že mu ještě zbyla hromada červené hlíny a tak ještě uplácal tento ostrov. Tak to alespoň říkají Micmaci, možná, že to bylo úplně jinak.

Roku 1534 zde přistál náš známý *Cartier* a nazval to nejpěknějším místem, které je kde možno vidět. Tak to teda říkají dnešní obyvatelé ostrova, ale je docela možné,

že to řekl, musel přece svoje objevy nějak "prodat" ve Francii. A za ním přijel *Champlain*, 1607 a první osadníci z Evropy až 1720 - jak vidíte, nešlo to moc rychle. Pařížským mírem pak připadl ostrov Anglii. Ale vážně, je to místo opravdu hezké a na každém rohu tam uvidíte krávu - ne teda živou, ale reklamní, na plakátech a podobně. Firma, která vlastní mlékárny ovšem vlastní skoro všecko na ostrově - kromě toho mostu, teda.

Ostrov to není zase tak moc veliký, pouhých 5656 čtverečních kilometrů - je to tedy nejmenší provincie Kanady. Žije tam asi jen 150 tisíc obyvatel. Nejvyšší hora je 152 metrů a zbytek jsou pastviny. Dva úzké istmusy (šíje) dělí ostrov na tři části (je to ovšem pořád jen jeden ostrov).

Druhý den jsme objížděli ostrov, kde je opravdu hodně zajímavostí - kolem je snad nejvíc vraků a pirátských pokladů než kde jinde na světě. Tak například malý obchůdek se všemi možnými druhy zavařenin - inu nezapřou se, že tu mají vyspělý ovocnářský průmysl. A ano, hlína je tu rudá a úrodná. Ne zbytečně tu také říkají, že je to *Ostrov dvaceti zelení*: od příjemné po tmavozelenou až brčálovou a ještě směsice zeleně s ostatními barvami, což by nadchlo - anebo naštválo? - každého malíře krajináře.

Charlottetown.

Večer jsme se vrátili do Charlottetownu a tradiční večere - *lobster dinner* (z mořských raků) nás čekala v příjemné restauraci, to vše bylo předem placeno z ceny zájezdu. Jedna paní sice pohrdla tím jídlem bohů a objednala si *stejk*, ale po výstražných pohledech spolustolovníků si to rozmyslela.

K tomu nám vyhrávalo trio *Acadians* - sourozenců s poněkud netypickým jménem *Goldstein* - ten mladík, Pierre, hrál na kytaru i na harmoniku, na housle i na lžice a jeho dvě sestry vesele stepovaly, dokonce uměly i irský "*riverdance*". Později nám ukázaly i tanec vsedě na židlích, kdy jen různě pohybujete nohama a přidupáváte. To proto, že církev tehdy zavrhovala tance a tak mohli trdlovat jen v sedě. Nu snad je i tahle historka pravdivá, zábava to rozhodně byla dobrá.

Charlottetown je neznámější po celé Kanadě právě datem 1864, kdy se zde reprezentanti zbytku Kanady sešli a dohodli se vytvořit tzv. *Confederation of Canada*, tj. Konfederaci, vlastně začátek tehdy už částečně samostatného státu. Nejprve se v roce 1841 spojila Horní a dolní Kanada (*Act of union*) a vznikla kolonie s názvem: *Province of Canada*. Později právě roku 1867 díky *Brittish North America Act* už to bylo *Dominion of Canada*, spojených provincií *New Brunswick, Ontario, Nova Scotia a Quebec*. Ještě později se připojila *Manitoba, Brittish Columbia, Prince Edward Island* a teď už je to jen *Canada*.

V roce 1982 přivezl premiér Trudeau starou ústavu z Anglie a od té doby máme tu novou a jsme plně samostatní. Patříme sice pořád do *British Empire*, pardon, *Brittish Commonwealth* - Impérium už není - ale královna sem jezdí málo a princové spíše na výlety kanoí na sever a to ještě jen do Ontaria. Museli jsme tedy pochopitelně navštívit i místo *Confederation Hall*, kde vám to vše řeknou, ukáží, promítnou a vvsvětlí. Snad by to měli vysvětlit i Britům: jeden starý pán mi tam u nich na Trafouši na mou odpověď, že jsem z Kanady, řekl: "Aha, vy jste z kolónií!"

Frantíci nazývali to místo *Port la Joye* (1720), ale později bylo pojmenováno po *consortce*, společnici a manželce, ale pozor, ne královně, krále Gerge III, ano, toho, jak mu říkali "bláznivý". Také tam můžete vidět *Micmackou historickou vesnici* a katolickou basiliku Sv. Dunstana. To byl původem saský šlechtic, ale vychovávali ho Irové v *Galstonbury* a vzhledem k tomu, že jeho strýček byl arcibiskup z *Canterbury*, jeho nepřátelé ho neměli rádi a nejednou ho zbili. Vždy se z toho ale dostal a utekl ke svému jinému příbuznému, biskupovi jménem *Aelfheah the Bald* (plešatý). Často prý vídával anděly a ti mu také řekli, v roce 988, že už má jen tři dny života. S takovým počtem církevních potentátů ovšem neměl problém, aby byl prohlášen za svatého a jeho slávu zastínil později jen Thomas Beckett, který byl navíc zavražděn (tojej také dobrý způsob, jak se stát svatý).

Na oslavu Dunstana i Becketta jsme si pak dali večer opět nějaké *seafood*, mořskou potravu, protože nikde ho neumějí tak dělat jako v Maritimes - a hlavně je tam nejlevnější :-).

Ann of Green Gables.

Dům u zelené lomenice

Čekala nás ještě jedna atrakce ostrova: "*Anna od zelených gáblů*" - to není prosím ani kabel ani český gáblík, ale dobrá solidní lomenice, krov. To je ale také název jednoho románu od spisovatelky *Lucy Maud Montgomery*. Je to hezké venkovní sídlo, jinak asi většinu roku je tam dost nuda. Kniha se ale čte dobře a uvážíme -li, že její autorka se brzo na to stala kanadskou Boženou Němcovou, nedivíme se, že to místo láká nejen znalce literatury, ale i ty, kteří si rádi počtou a smlsnou. Nejen zde, ale po celém ostrově prodávají výrobky jako "*pralinky Aninky od Z.G.*", panenky, sošky, marmeládu a dokonce i knihy od Lucy, to vše skvěle předražené :-).

Mají ty knihy taková nápaditá jména: *Anne of Green Gables*, *Ann of Avonlea*, *Anne of the Island*, *Anne of Windy Poplars*, *Anne's House of Dreams*, *Anne of Ingleside*, *Emily of New Moon*, *Emily Climbs*, *Emily's Quest*, *Jane of Lambtner* a ještě mnoho jiných.

V takové záplavě zanikne i skromná čajová kavárna *Catherine McKinnon*, herečky a zpěvačky balad, která později zpívala i s doprovodem symfonických orchestrů. Hrála v muzikálech i v televizi a byla kdysi považována za "*leading pop singer*". Ale to už jsme zase šli spát, protože ráno nás čekala cesta na pevninu.

Přes vodu

Ferry

Jak už jsem napsal, vracet jsme se měli přes vodu, po lodi, které tady říkají *ferry*, která převezze vše: rodinu, auto i přebývajících příbuzných. Místo ono se nazývá Caribou (ano, náš *karibů*) a transport se nazývá *Wood Islands Ferry*, podle ostrůvku, na němž leží i provincionální park. Cesta trvá 75 minut, však je to 22 km - čili jak vidíte, dvakrát delší cesta než Konfедераční most. Ferry pro nás pochopitelně nebyla nic nového, jen mě mrzelo, že tam neměli tak chytré racky, jako jsou u nás na *Huronu*.

Ti totiž vyletí před komín - ten je jen větrací, pohon je dýzlový - roztáhnou křídla a plachtí. Je tam zřejmě mocný tah vzduchu nahoru, takže musí křídly ani hýbnout, Schválně jsem jednoho pozoroval, vesele si to tam plachtil na místě skoro půl hodiny. Zde by spíše mohly být velryby, ale žádné jsme neviděli, asi bylo moc brzo ráno.

Jinak jsme se trochu opalovali - cesta byla nádherná a konečně jsme přistáli na pevnině, v *Pictou Harbour*. U ústí leží *Pictou Island*, ale marně jsem se snažil vyzvědět, co to *pictou* znamená. Jinak se tomu říká "rodiště Nového Skotska" neboť sem právě přišli první Skotové v roce 1773. Jak se dokázali vyhnout P.E.I., to nevím :-). Většina Skotů se tu asi nezdržela a šli dál a také my jsme jsme drandili na jihovýchod, teď už v jiné provincii, v Novém Skotsku.

Nové Skotsko.

Tato provincie je rozhodně nejzajímavější a nejzábavnější z těch čtyř. Měří 56 tisíc čtverečních kilometrů - není to tedy žádný obr, ale žije tam asi milion obyvatel. Dříve to byli jen Skotové, dnes už tma nejdete směsici z celého světa.

Původní obyvatelé ostrova, Indiáni *Micmac* se francouzsky asi psali *Mikmaq*, v jejich jazyce tedy "lidé od východu slunce", inu jak jinak, tohle je nejvýchodnější cíp Kanady. První Evropan se tady objevil v roce 1497, byl onen *John Cabot*, jinak též *Guiovanni Caboto*, Ital ve službách anglického krále Jindřicha VII. Narodil se - ta náhoda, jako Kolumbus - v Janově a sem přijel už 5 let po Kolumbově objevu Ameriky. Tím také padá fáma, že Kanadu objevili Frantíci, ale kdo by ještě počítal, po těch letech. Na oslavu 500 letého výročí se vyplavili námořníci na kopii Cabotovy lodi v roce 1997 z Bristolu v Anglii a bez poruchy dojeli až sem.

Cape Breton

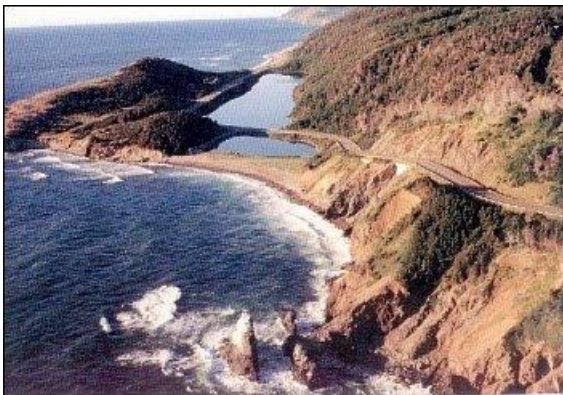
Cape Breton

První Francií sem přišli až v roce 1602 a nazvali to místo *Acadia*, čili "Země klidu". Toho tu ale moc nebylo, neboť už 1621 sem přišli Skotové a tak začala dualita Kanady. Až v roce 1703 mírem v Utrechtu dostala Británie, ano, ta Velká, *Nové Skotsko, P.E.I a Nový Brunswick* do své državy. *Cape Breton Island*, kam jsem ten den mířili, tehdy ještě zůstal Francouzům a i jeho dnešní jméno ještě připomíná Francii, tedy oblast Bretagne.

Acadians, kteří jsem přišli v sedmnáctém století, a jak už jsme psal, odmítli podepsat loyaltitu anglickému trůnu (asi něco jako dávali k podpisu Rusové v roce 1968) a tak je prostě odstěhovali. To já to měl horší: také jsme nepodepsal, ale neodstěhovali mě - utéct jsme už musel sám :-). Celou historii popisuje americký básník *Longfellow* ve své básni "*Evangeline*" - a po ní se také jmenuje jeden trail v Novém Skotsku (viz později) Zatím jsme přešli most přes kanál *Canso Causeway* a už jsme byli na ostrově. Před rokem 1955 bychom ovšem ještě museli použít přívoz, most tma nebyl.

Jak je možné, že se to jmenuje *Ostrov Bretaňská Kápe*, to se mě neptejte, to je asi jedna z kanadských záhad. Frygická čapka, to bych chápal, ale rozhodně to má něco společného s anglickým "cap", což je buď čapka nebo mys. Ostrov je částí Nového Skotska a vypadá jako pěst s vystrčeným ukazovákem. Místo je to jinak hodně skalnaté a uprostřed je ostrov (*Bras'd Or Lake* - jezero zlaté ruky, vidíte, já se s tou pěstí skoro střelil) a mapa už je zase jen anglická. Jezero má hromadu ramen, které končí v moři a ještě něco: je celé slané!. Kolem toho vztyčeného prstu pak vede kolem dokola jedna okružní cesta, zvaná

Cabot Trail.

Cabot Trail

Je pojmenovaná právě po *Johnu Cabotovi*, který tu na severní špičce ostrova přistál v roce 1497. Je to jeden z nejdrsnějších, ale i nejkrásnějších trailů v Kanadě vůbec. Na západě je záliv Sv. Vavřince, na východě je už jen Atlantik. Na špičce toho prstu leží *Cape Breton Highlands National Park* ("highlands" je skotský název pro hory, ale neberte to vážně, náš *Huron Lake Highlands* je rovný jako to jezero a marně by tu nějaký *newfie*, *ňůfík* (obyvatel provincie Nový Foundland) hledal kopec pro své vodní lyže :-).

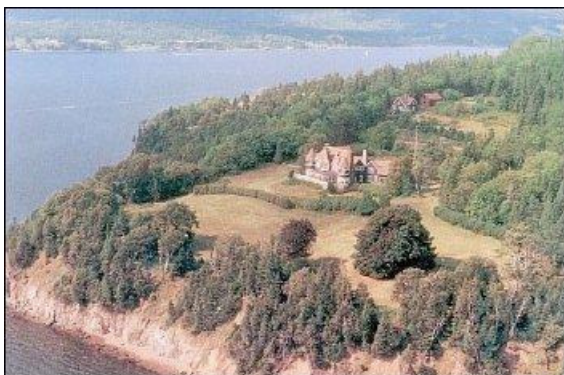
Většinou jedete vysoko kolem pobřeží a, napravo jsou lesy (jedete-li jako my, po směru hodinových ručiček). Při jedné příležitosti šel proti nám velký hnědý medvěd, ovšem v příkopě a ani ho náš autobus nijak nevzrušoval. Hodně takových jsme viděli v Yellowstone ve Wyomingu, USA, a ač vypadají přátelště, pozor na ně! Na západě Kanady, ve Skalistých horách, lidově zvaných *Rockies* je každoročně plno zranění způsobených medvědy. A nejsou to zranění malá, často jsou i smrtelná.

Právě zde, protože krajina připomíná skotské hory, se asi zrodil onen název Nové Skotsko, tedy Nova Scotia, abych byl přesný. Cesta je místy hodně nebezpečná. Při našem směru jízdy jsme alespoň byli na straně skály, ne pár stop od útesu, jak by tomu bylo v opačném směru. Byli jsme tam, jak jsem se pak

dozvěděl, v nejlepším období roku, které je září a říjen.

Cape Breton Highlands National Park měří 950 čtverečních kilometrů (celý ostrov má 6500). Pobřeží celého ostrova měří kolem 1000 kilometrů a samotného Jezera Zlaté ruky téměř 225 km.

A večer Baddeck.

Beinn Bhreag

Ucabtání různými zastávkami a výstupy či sestupy jsme vešer skončili v *Baddecku*. Ten leží na severním ramenu jezera a okolí je kouzelné. Tak kouzelné, že se tam na stará kolena usadil Skot *Alexander Graham Bell* (1847 až 1922) a dělal tam své pokusy. Byli jsme tam v jeho muzeu a viděli jsme přes vodu jeho obrovský dům, co si tam postavil. V zimě tu zkoušel scé letadlo a v létě zase vodní vznášedlo, neobvykle pokrokové na tu dobu (dělalo 114km/hod) a znovu objevené v sedmdesátých letech dvacátého století. Projeli jsme se tam i na loďce, kolem poloostrovů, a sledovalo nás mořské ptactvo, které tu na jezeře žije.

Bell ale vynalezl telefon už u nás, v *Brantfordu* v Ontariu (1874), takže na nás si nepřijdou. Baddeck navštívil Bell až v roce 1885 a postavil si tam dům, zvaný *Beinn Bhreag*, což jak vidíte je skotsky, ale že jste to vy, tak vám to přeložím: je to *Nádherná hora*. Bohužel se tam nesmí, ale všechny vynálezy jsou stejně v tom muzeu. Zde také založil svou leteckou společnost a učinil první let s člověkem, když jeho *Silver Dart* (Stříbrná šipka) přeletěla záliv v Baddocku v roce 1909. Muzeum má tvar *tetraedronu*, oblíbeného to geometrického tvaru pana Bella.

Ještě Cape Breton.

Ten den jsme si projeli druhou půli ostrova, nejprve kolem Sydney. To je město, které založili loyaliisté ze Států a emigranti ze Skotska, kolem roku 1785. Dříve se jmenovalo *Spanish Bay* - asi podle pirátů, kteří sem na sever rádi zajížděli se vyřádit a zakopat svoje poklady. Později bylo přejmenováno podle lorda Sydney, ministra pro kolonie. Bylo také hlavním městem *Cape Breton*, to ještě než byl tento ostrov připojen k Novému Skotsku. Je to důležitý přístav a ano, také se jezdí odtamtud vyjíždět na velryby - ale pozor, nechytat! :-)

Počasí bylo hezké, ale různé, konečně jak se říká právě zde, "nelíbí-li se ti počasí, počkej pět minut, ono se změní". Jeli jsme dál na jih, po východním pobřeží ostrova a sledovali malé rybářské vesničky, kolem *Bird Island*, *Sidney Bay*, *Glance Bay* a dále na jih, až k

Louisbourgu.

První osadníci města byli bezesporu Francouzi, , kteří sem přišli v roce 1713 a už v roce 1730 zde postavili pevnost, již se vyrovnala málokterá v severní Americe. Pevnost byla původně uprostřed města, které samo bylo ohraničeno zdí, 3,2 km dlouhou. Až do roku 1758 zde bylo sídlo francouzské kolonie, která zahrnoval Cape Breton i Prince Edward Island, ovšem tehdy se jmenovaly jinak. Jak se začal v místě vyvíjet uhelný průmysl, stal se ei přístav důležitým střediskem obchodu, dopravy i rybaření. Však tu také Ludvík XV nechal postavit maják, v roce 1733, kterýžto byl nejprve poškozen ohněm a pak při obléhání Louisbourgu Angličany. Dnes je tam moderní město, které leží na pevnině a pak ještě to starodávné, která bylo tehdy zničeno, teď kanadskou vládou znovuvybudované.

V pevnosti

Už jsme si tu vyprávěli, jak sedmiletá válka začala v Americe a roznesla se i do Evropy a jednou z důležitých bitev byly právě ty o Louisbourg. Už v roce 1757 vyrazil *Chevalier de Lévis* z pevnosti *Carillon* napadnout anglickou *Fort William Henry*, v dnešním státě New York, u *Lake George*, o kterém si ještě povíme později. Měl 2500 francouzských vojáků a několik stovek Indiánských bojovníků, a na pomoc mu připlul ještě Montcalm s 3500 Francouzů a Kanadánů (rozuměj francouzských) a hned začali kopat zákopy a pevnost podminovávat.

Velitel Fort Henry, podplukovník *Munro* měl jen 2200 mužů, ale jen 550 jich bylo v pevnosti. Brzo viděl, že přesile neodolá, už proto, že jeho kanóny nemohly pokrýt velkou plochu obléhatelů, zatímco Francům se stačilo strefovat jen do pevnosti. Poslal tedy posla ke generálovi Danielovi Webbovi ve *Fort Edward*, aby mu poslal jeho 1600 vojáků. Ten byl ale opatrný a nechtěl nic poslat, pokud nepřijdou jejich provinciálové, aby mohl své vojáky nahradit. V tomto smyslu také poslal zprávu Monrovi, ale posel bych chycen a zprávu dostal Montcalm. Ten poslal vyjednávače do pevnosti s touto zprávou, ale *Munro* se pořád nechtěl vzdát. Později, když v pevnosti začaly řádit neštovice,

konečně zahájil jednání.

Montcalm byl generózní - nechal vojáky odejít do Fort Edward, když slíbí, že oni sami už proti Francouzům bojovat nebudou. Zdá se to nepravděpodobné, ale nezapomeňme, že to byl doba galantních válek, s vyzváními jako: "Začněte páni Angličané!" a "Až po vás, páni Francouzi!" Jenže Indiáni, spojenci Francouzů, takový druh galantnosti neznali. I když je Montcalm požádal, aby nezasahovali, hned Angličany, když opustili pevnost, venku přepadli a nemilosrdně je pobíjeli, ať už to byli vojáci nebo civilisté. Marně tam na koni přijel Montcalm, nic si z něho nedělali. Na nějakou dobu si sice vynutil získal klid, ale když vězňové s ochranou vojáku opět vyrazili, Indiáni je znovu přepadli a Francouzi jen stáli a dívali se. Indiáni nebožáky pobili, skalpovali a jejich zohavená těla ležela kolem dokola. Dodnes se ta událost nazývá "masakr u Fort Henry".

Sedmiletá válka

Stráž

Proč to tu vyprávím? Totiž jen když víme, co se stalo předtím, pochopíme historii obléhání Louisbourgu a věci kolem. Je jasné, že se Angličané hrozně naštváli. Událost měla i dalekosáhlé následky: Montcalm, jehož reputace utrpěla, už Indiánům nevěřil a díval se na ně nepřátelsky. Ti to ovšem považovali za urážku, odešli do svých wigwamů a tím se zmenšila celková síla francouzské armády. Ta byla i tka celkovým počtem malá, nemluvě už o sporech Montcalma s guvernérem Nové Francie, zatímco Stará Francie se v dálce o Severní Ameriku moc nestarala.

Montcalm také dál ve válčení na jihu nepokračoval: anglické posily totiž opravdu byly na cestě. Pevnost William Henry prostě spálil a vrátil se do Carrillonu. Pověst o masakru se zatím rostla a anglická Amerika se připravovala k boji. Vytvořili si daleko lepší zásobovací systém a zajistili si neutralitu Indiánů. Rozhodnutí přetáhnout válku až nahoru a dobýt Quebec City, museli ale nejdříve odstranit jednu překážku na cestě. Fort Louisbourg. Ač se to o ní vyprávělo, nebyla to pevnost nedobytná: už v roce 1744 ji dobrovolníci ze státu Massachusetts dobyli, ale Anglie ji generózně vrátila Francii. Teď toho litovala.

Obléhání Louisbourgu.

Už v roce 1757 za blokovala anglická flotila přístav, takže jeho zásobování nebylo možné. Guvernér *Chevalieur Augustine de Drucour* se dověděl, že Angličané připravují útok a udělal vše pro přípravu. Generál *Jeffery Amherst* připlul se 140 loděmi - do zálivu se už nedostal, ale alespoň ho zablokoval. Generál *James Wolfe* vedl vylodění člunů, ale kanónová palba z pevnosti byla tak silná, že se rozhodoval, že se vrátí. Kupodivu ale Frantíci jen sebrali své raněné a stáhli se do pevnosti.

To umožnilo Wolfovi přece jen se vylodit a navíc přitáhnout i své kanóny. A zatímco vesele stříleli na pevnost, sapéři, tehdejší ženisté, už kopali příkopy a připravovali výbušniny. V pevnosti bylo 3000 vojáků a 2600 mariňáků a měli 250 kanónů, ale ty byly jeden po druhém vyřazeny přesnou střelbou Angličanů, až jich zbylo jen několik.

Patrola

Guvernér Louisbourgu se rozhodl čekat do zimy nebo do odjezdu Angličanů, cokoliv by přišlo dříve. Zatímco byla pevnost bombardována, město bylo chráněno šesti francouzskými loděmi a záliv sám byl zablokován několika důmyslně potopenými francouzskými loděmi. Ovšem 89 kilové šrapnely dál vykonávaly svou práci na zdech a budovách pevnosti

16 července se podařilo jedné francouzské lodi uniknout a obránci tak získali poslední naději. Ale už 21 července jeden šrapnel zapálil muniční magazín na jedné francouzské lodi a od ní chytly pak ty další. Angličané začali střílet na hořící lodě, čímž ztratilo životy i mnoho

civilistů ve městě. Jejich úkryty byly pobořeny - a ti, co vyběhli na ulici na tom nebyli o moc lépe. 22ho vystříleli Angličané dalších 300 šrapnelů a zásahy zapálili část města blízko muničních zásob. V té době už byl také každý dům v pevnosti poškozen a nebo zničen. A přesto se Frantíci nevzdávali. 25ho pak angličtí námořníci zajali zbytek francouzských lodí a bylo jasné, že už nic nebrání anglické flotile vjet do zálivu a odtamtud kanóny srovnat pevnost se zemí.

26ho července se pevnost vzdala. Francouzi se sice báli, že s nimi bude naloženo jako se zajatci ve Fort Hnery, ale to se nestalo. Dostali milost a většina jich byla poslána zpět do Francie. Zbytek byl odvezen do Louisiany, kde už byli zatím odsunutí *Acadians*. Brzy na to Angličané dobyli i Prince Edward Island a vyexpedovali odtamtud 3000 lidí. Ač to bylo kruté, dalo se to pochopit, byli tam něco jako známá třetí kolona. Francouzi také vlastně válku začali, když se roztahovali do na jih, do teritorií Angličanů.

Mírné zacházení s vězni asi také ovlivnilo pak pád města *Quebec City* a tím vlastně válka skončila. A nejen válka, ale i Nová Francie. není divu, že se dnešní Frantíci cítí zrazení - nejprve tady a pak i Napoleonem, který zbytek francouzských držav prodal Američanům. Naděje Quebecu na samostatný stát je dnes celkem jen fikcí. Quebec má všechna práva jako jiné provincie a ještě víc - a navíc dostává hodně peněz z Ottawa, ale přesto musí dělat fóry zhruba tak každý třetí rok a straší separací. Ale to už jsem vše popsal v knize *JE ME SOUVIENS*, který popisuje deset let našeho pobytu v Quebecu.

V pevnosti.

Hlavní třída

Byli jsme jednou na Floridě Disneylandu, kde jsem viděli simulaci opravdové námořní bitvy. Pocity byly asi úplně stejné: jeli jsme na loďce mezi tří- i vícepatrovými loděmi, ze kterých šlehaly plameny mnoha kanónů. Nahoře zuřila bitva, dole občas ve vodě vybuchovaly falešné šrapnely, prostě vše, co si romantická duše civilního válečníka může přát. Jenže to pořád není ono: nejde vám o život, nezabíjejí vám rodiče či děti, a víte, že to za hodinu skončí. I tak to bylo hrozný pocit - stojí vůbec války za to utrpení? jenže to se nikdo předem neptá . . .

Strávili jsem v pevnosti skoro celý den. Zatímco ji Angličané tehdy celou rozbourali, rozebrali a kameny naházeli do zálivu, rozhodla se kanadská vláda ji zase celou znovu postavit. Je to impresivní i

poučné: nevidíte tam rozvaliny, ale tehdejší město, tak jak tam žilo a rostlo. město plné civilistů, kteří pak na válku doplatili nejvíc. ztratili své milé i domov. Uvidíte tam vojáky ve stejnokrojích, execírku i ospalé strážce, které probudí jen pravidelné salvy z děl. Vše je příjemné a klidné, jen vítr tam hrozně fouká. Když si ale uvědomíte, co lidí tu zbytečně padlo, jak šrapnely padaly střechou nemocnice a vybuchovaly mezi bezmocnými raněnými, stojíme tu vlastně i na jakémsi pohřebišti, dnes už jen poházeném sem tam nějakým kalíškem od Coca Coly.

Opouštíme Cape Breton

To není Rita, ale Aťa

Cestou do Halifaxu jsem ještě zastavili v čajovně *Rity MacNeil*, známe kanadské zpěvačky. Patří to teď její sestře a je to prostě dýchánkové prostředí, hodně starého Skotska. To místo se jmenuje *Big Pond*, něco jako Velký Rybník. Původně to byl škola a ano, hrají tam pořád její muziku, což nevadí, protože ona zpívá hezky a má pěkný hlas. Byla z chudé rodiny a dlouho se probíjela, ale dnes by jste ji ani nepoznali, je poněkud obézní, ale je to zřejmě nemoc. Takže když jsem uviděl trička, co tma prodávají s jejich jménem, rošťácky jsem se zeptal, zda "one size fits them all?", doslova přeloženo "to je jedna velikost pro všechny?" Ovšem to jsem si dal - tento černý humor tma postě nepochopí. V tomto domě prý žila - a naše paní "direktorka" jinak též vedoucí výpravy, ovšem nedala na Ritu ani dopustit. I popili jsme stereotypní čaj a drandili jsme dál.

Halifax.

Jeli jsme po změnu na západ, kolem *Isle Madame* - ostrov Madam, nevím kterou tím myslí, snad ne tu z toho domu, kam jezdívali piráti za zábavou? Silnice č. 45 vede oblastí zvanou "*Pictou*" (zase ten název, kdybyste našli, co to je, napište mi - mám dojem, že ale jde o něčí jméno). A pak na jihozápad, dolů do Halifaxy, pardon, Halifaxu. Když jsme dojeli, to už byl večer a byli jsme rádi, že jsme se stačili ubytovat a vyrazit do města, jen tak někam se najíst. Je to velký mezinárodní přístav a tak jsme si pochopitelně dali *seafood*, stravu z moře, to tam není problém. A umějí ji udělat. Když jsem byl služebně v Severní Karolině, USA, vykládal i tam jeden pán v restauraci, že ještě není sezóna na ústřice, ať si raději dám mušle. Tím nemyslel, že se zrovna v té době musí lovit, ale že jsou v té době nejchutnější.

Vzpomínám, jak jsme si před lety na Floridě zašli do *oystrebaru* (teda ústřicového) a tam si je dali jako předkrm. Pak jsme si dali mušle, ty přinesli ve velikém hrnci, vařené a ještě tam na dně byla mrkev, petržel a cibule, tedy typicky česká zelenina. Nu proč ne: na tom baru bylo napsáno "URBÁNEK"! tne Čech se sic e už odstěhoval, ale ještě je to stačil naučit. ještě jsme si dali nějaké kraby a popíjeli kalifornské *chablis* a bylo nám fajn. v zálivu seděl velký kolesový *paddlewheeler*, parník, ale *něpremával*. Zato pelikáni tam loví ryby střemhlavým pádem do vody. To ovšem byli ti šedí, nahoře v Saskachewanu jsou ti bílí, co prostě je chytají do vaku, jako to dělají pytláci.

Královnin Park

Hotel Citadel Inn byl na strmém kopci, hned pod *citadelou* (pevností) a mohli jsme projít průchody a výtahy až dolů na *pier* neboli molo. Nábřeží je tam dlouhé a plné obchodů i restaurací, my se posadili hned na molu u *ferry*, která vozí lidi přes záliv do *Dartmouthu*, což je tzv. *twin city* (město dvojče, na druhé straně zálivu. Já si dal sěpie a la chobotničky (sepia ala kalamari) a Ať a lobstra, velkého mořského raka, k tomu pivo *Keats* a hned vedle hrála kytarová skupina zvaná Gypsy Kings *flamenco* muziku - čtyři kytary s doprovodem bonga a tamburiny, které měli ale jen nahrány na pásce, asi byl bubeník líný cestovat. Jak se tam dostali, to nevím, ale bylo to příjemné a vybavilo

nám to vzpomínky na *hispanický* festival v Saskatoonu v prériích (viz moje kniha GO WEST!),. Ten trval celý týden, dvacet hodin denně a každá skupina tam hrála jen jednou. ovšem španělsky mluvících států je mnoho, tož se nedivte.

V Halifaxu jsme přespali i další dvě noci, takže jsme tam do té restaurace chodili na večeři zase, ovšem to už jsme si dali i *jiné věci*. Výběr byl veliký: *clam chowder* (škeblovou plávku), *mussels* (mušle?), *scampi*, *scallops*, různé korýše, *shrimps* (ráčky), *cajun crabs* (acadianský styl úpravy kraba, velice *hot* neboli pálivý), *tunu* (to není váha, ale tuňák), *cod liver* (tresčí játra), *prawns* (malé rybičky, obvykle osmažené), či atlantický růžový *salmon* (losos). Co mě nikdy příliš nezaujalo bylo japonské *sushi*, ryby syrové, to ještě tak smažení korýši, *tempura*. Je toho od moře ještě víc: *halibut* (platýz), *shark* (žralok), *swordfish* (mečoun, skvělý!) a už dost, začínám mít hlad! Oni to tu u moře umní opravdu skvěle upravit a navíc je to čerstvé a levnější než u nás na kontinentu.

Pier 21.

Pier 21

Druhy den jsme navštívili Pier 21, budovu, kdy tehdy z lodí prošli všichni emigranti do Kanady, tak jako ti do USA prošli jejich *Ellis Islandem*. Amerika je vlastně země emigrantů, jediní původní obyvatelé jsou Indiáni a i ti prý přišli asi z Asie. Důvody emigrace byly často různé: politické, kde si lidé chtěli odpočinout od pronásledování a pak ty ekonomické, které je sem táhnou dnes. Ti první si zvyknou a žijí zde jako dobří sousedé, ti druzí si s sebou přinesou nešvary a nenávisti z míst, odkud přišli. Ještě dnes jeden z pěti Kanadánů pamatuje, jak tudy pošel. Je to tedy místo památky spíše na ty první emigranty a jeho sentimentální hodnotu nelze ani docenit.

Hned kus dál je na nábřeží je tzv. *Maritime Museum of the Atlantic*, námořnické museum a to jsme prostě museli vidět. Nádherné modely, filmy, demonstrace a ukázky nám osvěžily to, co jsme v dětství tolik obdivovali: moře a historii námořnictví vůbec. Nové Skotsko má asi vůbec nejvíc vraků na světě - kolem jsou totiž stovky ostrůvků, stačí jmenovat *Sable Island* (Šavlový ostrov) nebo onen *Oak Island* (Bukovýostrov), kde je údajně poklad piráta kapitána *Kidda*. Ten ovšem skončil špatně: v Anglii ho popravili a nechali viset v kelci, dokud ho havrani nesezobali. Potíž s oním pokladem je v tom, že v určité hloubce se vždy narazí na spodní vodu, která tu jámu hned zalije vodou.

Námořní dobrodružství můžete zažít i zde, když si zakoupíte jízdenku na škuner nebo jinou "tall ship" a vyjedete na moře. Také zde v přístavu uvidíte lodě všeho druhu, až po obrovské plovoucí paláce, zvané "love boats", doslova "lodě lásky". Název přebrali z jedné show, co běžela v televizi. Jsou to až sedmipatrové parníky, s luxusem všeho druhu, pokud na to máte. Ty jedou odsud až dolů na jih do Karibského moře; cesta trvá kolem 14 dní a dobrodružní cestovatelé tam hopsají z ostrova na ostrov a nakupují suvenýry a *suntan lotion* (opalovací krémy). Také si můžete vyjet na "deep sea fishing", neboli rybaření na hloubce. Cena je vysoká - tedy za tu jednu tresku, kterou tam chytíte - tady nejsou oni proslavení *merlíni* jako na Floridě.

Titanic.

Oběti z Titanicu

Další den jsme si pak prohlédli město a stavili se i na hřbitově. Ne, nemáme tam příbuzné, ale leží tam hroby nešťastníků z Titaniku. Ten si vyjel na svou poslední cestu 10 dubna 1912 ze Southamptonu v Anglii do New Yorku. Už pátý den po vyplutí ale narazil na ledovec a to 15 dubna ve 2.20 ráno se potopil. Jak se mohla tato tzv. nepotopitelná loď potopit, vysvětlila až ponorka, to když Dr. Robert Ballard objevil místo, kde Titanic - respektive jeho dvě půle, leží. Boční pláty, které byly nýtované, se nárazem prohnuly a nýty ustříhly. Museli si to tedy frčet dost rychle. Panika a sobecký personál lodi, který se většinou staral jen o své životy, dokončili zkázu.

Jak se záď lidí zvedla z vody, ta se pak zlomila: moderní lodě jsou stavěny tak, že udrží náklad jen když jsou podpírány vodou.

Z 1300 pasažérů a 900 členů posádky se zachránilo jen 700 lidí, které pak sebrala *Carpathia*, jediná loď z okolí, co přijela na pomoc. Později přijela z dalekého Halifaxu loď *Mackay-Bennet*, která vylovila 306 mrtvol, z nichž 116 pohřbila v moři. Zbývajících 209 (ještě jich našli pak 19) bylo odvezeno do Halifaxu a tam pohřbeno, na třech hřbitovech. My ovšem navštívili jen jeden, *Fairview Lawn Cemetery*, kde je jich je 121 - náhrobní kameny jsou seřazeny do tvaru lodě a věřte, je to smutné místo. Až donedávna tam leželo jedno děvčátko, o kterém nevěděli, ke komu patří - udělali teď DNA test a zjistili, že její matka leží o kus dál, dali je tedy spolu. Já sám jsme viděl lustr z Titaniku - ne teda pod vodou, ale jeho kopii na daleké prérii v *Saskatoonu*, kde ho vyrobili - ovšem ten pravý je ovšem pořád ještě dole, ve hloubce 13000 stop (3962m). Kdybyste se chtěli na vrak podívat, tak si pamatujte, že leží na 49 stupňů 56 minut západní délky a 41 stupňů 43 minut severní šířky.

Ještě se zmíním o jiné katastrofě. 6 prosince 1917 se v zálivu srazily dvě válečné lodě, belgická *Imo* a francouzská *Mont Blank*. Ta druhá, která vezla 200 tun TNT a jiné výbušniny, po nárazu začala hořet a zároveň se nebezpečně přibližovala městu. Byla to ta největší exploze před atomovou pumou - severní část města byla kompletně zničena a na pobřeží bylo zabito 2000 lidí a 9000 zraněno. Navíc byl tehdy hrozný mráz, takže záchranářské práce byly většinou znemožněny a řada zraněných zmrzla..

Kolem nového Skotska.

Jedna z mých lodí :-)

Třetí den jsme vyjeli - kolem západní půle provincie, ale nejprve ještě něco o ní. Především není jasné, kdo tu byl dříve: fáma říká, že už kolem roku 1000 tu byli n`Norové, podobně jako Vikingové na *Novém Foundlandu*. Tam to ovšem vykopávky potvrdily jednoznačně, tady ještě ne. Jisto je, že se tady stavěli předtím ti norští rybáři, ale zda zde také delší dobu setrvali, to se neví. Jinak je jisté, že zde roku 1605 založil *Samuel Champlain* město královské, *Port Royal*. Nu ono bylo spíše královo než královské, a už v roce 1613 padlo do rukou Angličanů z Virginie. Roku 1621 věnoval tuto oblast anglický král James I (zároveň James V., Skotský) Skotovi Siru

Williamu Alexandrovi za podmínky, že zde založí Nové Skotsko. Jamesův syn, Charles I tuto oblast ale vrátil Francouzům už v roce 1632, i když původní její znak zůstal (vlajkou je modré X v bílém poli, uprostřed ve žlutém erbu červený lev).

Francouzi, jak už jsme napsal, nazývali tuto oblast "*Acadie*" a ti, kteří zde ještě žijí, jsou potomci těch, co sem přišli v roce 1632-51. V roce 1713 kdy zde skončila francouzská vláda, město bylo přejmenováno na *Annapolis Royal* a stalo se hlavním městem. *Acadians* byli vyzváni podepsat lojalitu králi, ale to by znamenalo i bojovat proti těm z Francie. Chtěli tedy výjimku a anglický guvernér zpočátku souhlasil, ale když Francouzi začali budovat blízko pevnost Louisburg (1719), cítilo se celé Nové Skotsko ohroženo. A měli proč: v roce 1747 napadli Francouzi jednotku posádky v *Grand Pré*, kde pobili 500 vojáků a podezřívalo se ovšem, že *Acadians* prostě zradili.

Britové si založili 1749 město Halifax jakožto 'odpověď' na stavbu Louisburgu a rozbroje pokračovaly. V roce 1755 dostali *Acadians* ultimatum od guvernéra a deportační rozkaz, ale o tom už jsme mluvili. Během osmi let bylo jich 15 tisíc deportováno na jih, do Louisiany v USA, kde jim dodnes říkají *Cajun* (kejžan) s a mluví se tam veskrze francouzsky. Kolem roku 1763 se někteří vrátili, ale to už jejich pozemky byly osazeny Brity a tak se stáhli do Nového Brunswicku či jinam. Po jejich deportaci totiž nabídli Angličané jejich půdu zdarma přistěhovalcům z Evropy. Také lojalisté z tzv. Nové Anglie (dnešní severní státy USA) sem přišli za lákavou nabídkou.

V roce 1775 vypukla osvobozovací válka amerických kolonií proti Británii - Nové Skotsko se k nim ale nepřidalo, zůstalo věrné Anglii a uvítalo zde dalších 30 tisíc lojalistů z Nové Anglie. Ti pak šli ještě výše, kde byl zatím založen New Brunswick (1784), zatímco 1769 se od Nového Skotska odtrhl nám už známý *Prince Edward Island*. Nové Skotsko se dnes živí hlavně rybařením, zemědělstvím a dolováním. V poslední době též moderním průmyslem a elektronikou.

Bay of Fundy.

Vyrazili jsem na sever, abychom se dostali do zálivu Fundy, místy s anglickými jmény jako *Wilson*,

Wolfville, Kingston, Middleton a kolem špičky poloostrova (Saint Mary's Bay) do Yarmouth, odkud jedou dvě ferry do státu Maine, USA a to buď do Bar Harbor (160km) nebo jižněji na Portland, 320km. Celá ta horní trasa až do Yarmouthu se vlastně jmenuje *Evangeline Trail*, podle hrdinky stejnojmenné básně od Henry Wadsworth Longfellowa.

Milenci Evangelina a Gabriel byli od sebe během deportace odděleni a zatímco on je odvezen někam do Louisiany, ona se za ním vypraví podle Mississippi, ale tam už nenajde, protože zatím svůj nový domov opustil. Po mnoha letech hledání to Evangelina vzdala a stala se Milosrdnou sestrou (*Sister of Mercy*) na severu USA, ve *Philadelphii* ve státě *Pennsylvania*. Teprve tehdy, když obětovala svůj život pro druhé, se s ním potká, ale to už nebohý Gabriel umírá. V Quebecu se dodnes zpívá dojemná píseň "Evangeline" a mám dojem, že se nedávno kanadská vláda těm Acadians za Angličany omluvila. Jižní větví jsme se vraceli z Yarmouthu kolem *Clark's Harboru* a *Liverpoolu* zpět k Halifaxu. Čekala nás ale cestou nejprve

Peggy's Cove.

Maják na Peggy's Cove

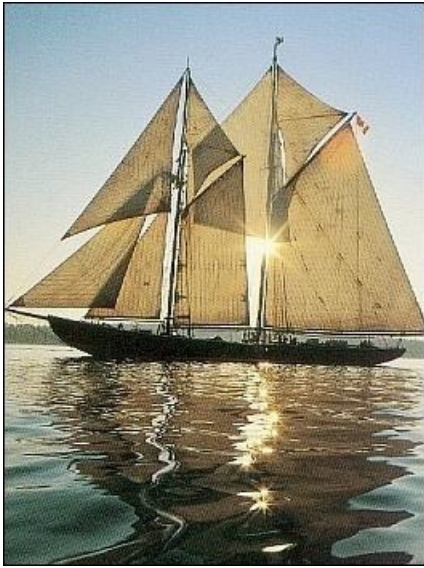
Ano, Cove neboli záliv, je místo hezké a skalnaté s blízkou vesničkou a majákem, která má svůj vlastní poštovní úřad. Poštovní razítko odtamtud je opravdová rarita a tak jsem to udělali jako i druzí: poslali jsme si hned odtamtud domů pohlednici. To místo je ideálem malířů a kupodivu není zkomercializované jako ta druhá.. Vesnička s obchůdky je postavená na pilířích, zatímco maják stojí mezi granitovými, tj. žulovými balvany, dost plochými, aby se po nich dalo chodit či lézt.

Místo má ale navíc i smutnou historii: 2 září 1998

vyletělo z newyorského letiště *Johma F. Kennedy* letadlo s 229 pasažéry, připraveno na sedmihodinový let do Evropy. V 9.14 večer se začal v kabině pilota iz v prostoru pro pasažéry valit kouř a pilot se rozhodoval zda přistane v Bostonu či Halifaxu. Halifax byl blíže, až moc blízko, takže bylo nejprve třeba udělat okruh a shodit palivo z nádrží do moře. Náhle letadlo zmizelo z obrazovky radaru a zřítilo se do moře. Všichni pasažéři i posádka zahynuli. Letadlo MD-11 je jinak bezpečné, ale pak se zjistilo, že mělo elektrické dráty izolováno *Katonem*, zakázaným to materiálem, neboť byl hořlavý.

Tzv. *black box*, magnetofonová skříňka se záznamem posledních minut, ale nevydala své tajemství. přestala pracovat už ve výši 10 tisíc stop. Našla se ale i druhá a tam je vše. Kupodivu se objeví několik podobností s tragédií TWA letu z New Yorku - tam ale šlo patrně o atentát - obě letadla vyletěla ze stejného letiště, přibližně ve stejnou dobu, měla téměř stejný počet pasažéru a kousky letadla po nárazu byly velice malé a rozházené po velké ploše. Jedna věc je ale podstatná: Katon je hořlavý a požár patrně způsobil zábavní systém (TV či co). Firma Swissair zkrachovala a přestala existovat. Co že s tím má co dělat Peggy's Cove? Letadlo našli pod vodou právě asi asi 8km odsud a na těch samých kamenech, o kterých jsem tu už mluvil, byly tehdy rozloženy všechny mrtvoly vylovené z moře.

Lunenburg.

Bluenose

Druhá naše zastávka byla ještě blíže Halifaxu, v městečku *Lunenburg*, proslulém svou loděnicí a malým rybářským muzeem (*Fisheries museum*). Tam vám ukáží, jak se loví kraby i mořští raci, jak se natírá člun térem a vůbec mnoho užitečných věcí - teda pro rybáře, že ano. Mají tam i mořské akvárium, obrazy známých rybářských tragedií - to víte, Atlantik! - a modely různých lodí i metod chytání ryb. A na oběd jsem opět zašli na *fisherman's platter* (tj. rybářská mísa, plná ryb a seafoodu) v místě zvaném *Fisherman's wharf* (molo). A tam jsem si ještě prohlédli - jen z venku - i pověstný škuner *Bluenose II*. Když jsme přišli z oběda, už byl zase pryč. Patrně plul do Halifaxu, kde má také svoje místo vyhrazené (u námořního muzea).

Bluenose I.

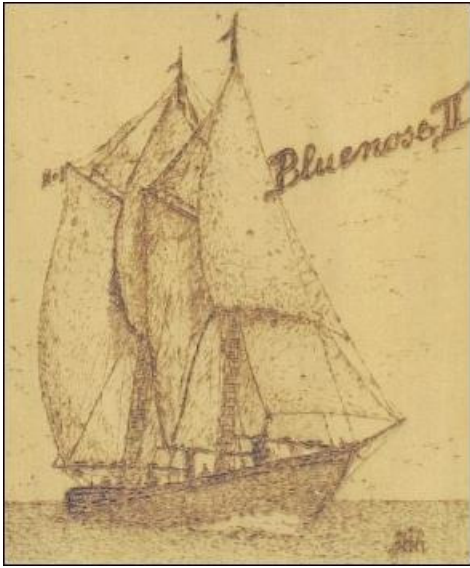
Americké a kanadské rybářské lodi spolu už odedávna soupeřily v úlovcích a tím pádem i v rychlosti. Kanadské flotily z *Lunenburgu* soupeřily hlavně s těmi americkými z *Gloucesteru*, ve státě *Massachusetts*. Pravda, kanadské škunery lovily více ryby na solení, takže vynikaly velikostí a velkou tonáží, zatímco lodě jejich jižních sousedů se spíše soustřeďovaly na dodávky ryb na trh, a to čerstvých, takže byly spíše menší a hlavně rychlé. Ale u obou se proto vyžadovala velká plachetní plocha a odolnost vůči počasí, neboť severní Atlantik má jak známo nejhorší bouře na celém světě. Pozornost světa upoutal hlavně kanadský škuner **Bluenose** (*Modrý nos*, to byl tehdy posměšný název pro rybáře ze severu, kde je hodně zima). Ten si v letech 1921 až 1938 získal reputaci jako žádná jiná kanadská loď a to nejen svými úlovky - sloužil celých 20 sezón jako loď rybářská - ale hlavně se proslavil jako loď závodní, o *trophy International Fisherman Races* (IFR).

Celkem se jely dva závody, které oba vyhrál Bluenose (první o 13, druhý o 11 minut před americkou *Elsii*). Rok 1932 byl pro rybáře špatný a tak se Bluenose živil jako *showboat*. To už byla loď známá po Severní Americe (také byla už od roku 1927 na kanadských známkách) a tak se pořádaly výlety po velkých jezerech, z *Montrealu přes Toronto až do Chicaga* a posádka dostala i nové uniformy.

V roce 1938 se konaly poslední závody IFR. Proč poslední? Důvodů bylo několik: rybářské lodě začaly instalovat motory, které jim dodávaly větší manévrovatelnost. Mnoho lodí se také potopilo, jako třeba *Elsie*. A v témže roce už Bluenose slavil svoje sedmnácté narozeniny a normálně se už po deseti letech loď považuje vlastně u konce svého užitečného života. Tak například rychlé *clippers*, co dovážely v minulém století čaj až z Číny, nevydržely obvykle víc než pět let.

Rozdali si to tedy s americkou *Gertrudou*. V prvním závodě ztratil Bluenose přední stěžeň, v druhém zase obě lodi překročily časový limit a v posledním závodě dáma vyhrála. Zatímco se kapitáni a komise dohadovali, někdo jim ještě navíc ukradl trofej. Trofej se našla, ale přišla druhá světová válka a loď byla prodána (1942) firmě *West Indian Trading Co*. Brázdila pak Karibské moře tak dlouho, dokud v roce 1946 u Haiti nenarazila na útes. Přitom si Bluenose zlomil kýl, rozštípl se napříč a nakonec nezadržitelně sklouzl do hlubin, tak jak má každý správný škuner zahynout. Také jeho soupeřka, *Gertruda*, ho dlouho nepřezila - potopila se (snad ze smutku?) blízko *Port La Guadera* u Venezuely.

Bluenose II

... a jak jsem ho kdysi vypálil do dřeva

Ale vzpomínka na Bluenose I nedala námořníkům z Nového Skotska spát a tak když v roce 1960 udělali pro film *Vzpouza na Bounty* (tehdy ještě s Brandonem, ne s Gibsonem) dřevěnou repliku lodi H.M.S. *Bounty*, napadlo někoho, že by se mohla udělat i replika Bluenose. Za pět měsíců tedy povstal Bluenose z mrtvých a 24 července 1963 jej, opět v Lunenburgu, se vši slávou šoupli na vodu. A kapitán *Walters*, tehdy už 82 letý, stál opět hrdě na můstku, ovšem teď už jen jako host. Bluenose II ale nebyl tentokrát stavěn na závody, snad aby nepokazil svému prvnímu jmenovci reputaci, snad že už doba plachetních rybářských lodí takového kalibru dávno minula. Prvních pět let tedy vozil pasažéry od Halifaxu dolů do Karibského moře a zpět, a propagoval dobré vlastnosti ještě jiného "Škuneru", piva stejného jména. Jejím kapitánem byl *Elsworth Coggins*, který už předtím velel posádce repliky právě té staříčké *Bounty*. Mimo jiné se také loď stala dočasným domovem *Expedice Bluenose*, která u *Cocos Islandu* hledala zakopaný poklad piráta *Benita*, co

kdysi vylupoval kostely v Peru. Poklad nenašli, ale v roce 1967 si Bluenose zajel do Montrealu na Expo 67, kde byl hostovní lodí celosvětové výstavy.

V roce 1971 prodali majitelé loď provincii Nové Skotsko a to formálně, za jeden jediný kanadský dolar, tudíž ve formě daru. Loď ovšem potřebovala opravu v ceně asi 250 tisíc dolarů, na které jaksi nezbylo. A tak někoho napadlo vypsát celokanadskou sbírku "Zachraňte Bluenose", která z toho posbírala celých 150 tisíc. Většinou od školáčků, kteří rádi dávali svých deset centů z kapesného (můžete zhruba spočítat, kolik jich bylo, dolar má sto centů, ale někteří dárči museli určitě dávat víc). Na památku této akce je od té doby na kanadské desetcentové minci právě obrázek lodě Bluenose. Zbytek dodala vláda provincie a tak už v roce 1973 vyplul Bluenose II opět na divoké vody Nového Skotska. Pod vedením kapitána *Skodge* pak objížděl přístavy, aby si ho děti i dospělí mohli jaksi za odměnu prohlédnout a prolézt, nahoře i dole.

V roce 1978, opět pod novým kapitánem *Donem Barrem*, který na lodi začínal už jako prostý námořník, se loď vypravila na jih, kde ji na Bermudách znovu natřeli a pak zase navštívila přístavy jako *Tampu*, *Dry Tortugas*, *Fort Lauderdale*, *Savannah*, *Annapolis*, *Philadelphii*, *Nový London* a *Gloucester*. A tak bychom mohli pokračovat až do dneška, protože Bluenose II je ještě pořád v plné síle a pod parou - pardon, pod plachtami.

Hurikán Juan.

Zničená královnina zahrada

Druhý den ráno jsme vyrazili na sever, začala totiž naše zpáteční cesta. Ne, že by na ní bylo málo vidět, měli to výborně naplánované, ale pojedeme převážně zpět na východ a občas trochu na jih. Den nato zasáhl Halifax hurikán *Juan*. Udeřil 28 a 29 září 2003 a byl to asi největší za posledních 110 let. 19 až 20 metrů vysoká vlna udeřila na molo a kdyby přišla o 10 hodin později, pak by se k ní přidala ještě jednometrová vlna přílivu a mohlo to být ještě daleko horší. Ono se to nezdá, ale ten metr navíc by způsobil možná dvojnásobnou škodu, protože by zasáhl hlavně ta místa výše. I tak to bylo hrozné: Nadělal velké škody, například potopil několik

škunerů a jen plastické špagety na vodě ukazovaly, kde lodě na dně leží. Menší čluny to vyhodilo na břeh jako skořápky. Královninu zahrada, kde jsme předtím byli, to zdevastovalo, velké či staré stromy vyvrátil vichr. Telegrafní sloupy se zlámaly jako sirky a město bylo týden bez proudu. A pak si to hnal *Juan* téměř na sever přes Nový Brunšvik na Prince Edward Island, kde se přehnal přes už zmíněný *Confederation Bridge* a u Charlottetownu dosahoval vichr 140 km za hodinu. Ale to už my jsme byli dávno dole, na cestě domů.

Springhill

je pořád ještě v Novém Skotsku. Kolem dokola je hlavně zemědělská oblast a mají tu pochopitelně i zemědělskou univerzitu. V blízké *Salmon River* (Lososí řeka) se dvakrát denně dostavuje příliv, někdy až několik stop vysoký. Projeli jsme kolem památníku těm několika stovkám horníků, kteří zde od začátku dolování zahynuli. V roce 1891 zde zemřelo 125 horníků, 1956 jich exploze zabila 39 a 1958 ještě 76. Zde také byl nejhlubší důl v Kanadě, ale díky oněm neštěstím všechny doly konečně v roce 1958 zavřeli, snad i proto, že se na topení víc začala používat nafta a přírodní plyn. V městě je jedno zajímavé muzeum. Paní vedoucí se zeptala, zda tam chceme a když nám řekla, co tam je, všichni jsme souhlasili. Byl to památník zpěvačky, *Ann Murray* - mého oblíbeného "*snowbirda*". Ano, tak se jmenuje její písnička, ale marně byste prý hledali takového ptáka: je to název lidí, kteří v zimě odjíždějí z Kanady na jih, třeba na Floridu nebo některé karibské ostrovy. Anička se v té vesnici také narodila. Její otec tam byl lékařem a byla to vůbec hodná rodina, lidé si je tam pořád vážili. Začala zpívat a hned od začátku její typický, melodický hlas upoutával všeobecnou pozornost. Zpívala pop, skotské písně a pak i western, dokonce na *Old Opry*, v *Nashvillu*, stát *Tennessee*.

Muzeum bylo hezké, ale Anička tam nebyla. Proč také, na to má ještě dost času . . . Ale pozor, *Ann Murray* je také jiná, populární, ale spíše koncertní zpěvačka, také z Kanady, ale původem Irka. Máme my to ale v Kanadě zmatek se jmény, co?

Hopewell Rocks

Hopewell Rocks

Opět jsme přešli hranice, našťastí jen provincie. Předtím jsme ale ještě projeli *Amherst*, město postavené na úrodných "*marsches*", tj. bažinách a už jsme byli v Brunšviku. Pak jsme jeli na jihozápad, opět podle pobřeží, na druhé straně Bay of Fundy než to Bylov o v Novém Skotsku. Asi na půl cestě k *St. Johnu* jsme zastavili v oblasti *Fundy National Park* a sice na *Hopewell Cape*, mysu, kde jsou známé *Hopewell Rocks*, kameny, podhlodané přílivem (*tide*). Někdy jim též říkají "*Flowerpot rocks*", přičemž ten *flowerpot* je květináč, který také svým ohromným tvarem připomínají. U nás na Huronu máme dokonce celý *Flowerpot Island*, o kterém

jsem psal v jedné mé knize povídek, ale to víte, není tam u nás moře!

A srpnu zde dosahuje příliv výše až 13 metrů, v září, když jsem tam byli, už je 12m a maximum je až 16m. Jistě všichni víte, že příliv a odliv je způsoben Měsícem, ale teprve tady jsem se dozvěděl zajímavé detaily. Ač má Slunce daleko větší přitažlivou sílu než Měsíc, je tento blíže zemi, takže jeho síla se projevuje dvakrát silněji.

Jak Měsíc působí na jednu půli zeměkoule silněji, voda se tam zvedá a řekli bychom že jaksi "předbíhá" zeměkouli. Na druhé, odvrácené půlce Země se také vytvoří vlna, ale tam Země předbíhá. Nu a když je úplněk, jsou Měsíc i Slunce v jedné čáře a tak je ta vlna největší. Za jednu otočku Země kolem osy se ale Měsíc otočí jen o 132 stupňů. Proto také nejsou přílivy každý den ve stejnou dobu. Dvakrát za den je příliv a dvakrát odliv, ale perioda delší: asi 12hodin 50 minut.

V zálivu Fundy jsou pak největší přílivy na světě. Proč? Záliv je 290km dlouhý a 100 až 200 m hluboký. Postupně se zužuje a tady u kamenů už je šířka jen 2,5 km a hloubka 14 metrů. Vlna se takto postupně "nabaluje" a plynule narůstá. Druhý faktor je tzv. *rezonance*: geometrie zálivu podporuje synchronizaci vln - asi jako když rozhoupáváte houpačku.

Reversing Falls

Reversing Falls

Ještě než jsem dojeli do *St. Johnu*, podívali jsme se na *Reversing Falls* (doslova "vodopád, který se obrací"). Také zde se projevuje mohutnost přílivu v zálivu Fundy, ale jinak. I zde ovšem působí *rezonance*: vracející se vlny, odražené od konce zálivu, se potkávají s novými a kombinují se v ještě větší. Někde jsem četl, že přílivové vlny, které vznikají v Indickém oceánu proplují kolem Mysu Dobré naděje a směřují sem nahoru. Nu proč ne: tsunami roku 2005 také procestovala velkou vzdálenost.

Když je příliv malý, *St. John River* (450 mil dlouhá, už jsme o ní mluvili kapitole o Grand Falls) se pochopitelně vyprazdňuje do zálivu Fundy. V daném místě pak voda padá přes skalnatou hranu, ale pod vodou (12m pod vodou) do podvodní propasti 70m hluboké. Tak se objeví řada malých rapidů a vírů. Jak ale začíná příliv v zálivu narůstat, proud řeky se pomalu zastaví - a jen v té době je možno řeku přeplout na lodi. Pak příliv převládne a voda se žene proti proudu řeky. Když vlna klesne asi na 4 metry, celý cyklus se opět obrátí.

Saint John (N. B.).

Není to jediný John na tomto kontinentě, tak například na *Novém Foundlandu* mají také jednoho, ale pozor, ten se píše a vyslovuje St. John's, ve smyslu Johnovo (něco). A to už vůbec nemluvím o tom, že "john" znamená ve slangu buď záchod nebo dokonce zákazníka prostitutky :-). Saint John je hned po Halifaxu asi jeden z neaktivnějších kanadských přístavů na Atlantickém pobřeží. Hlavně se sem dopravuje nafta a kromě zboží do Kanady, většina jde do Spojených států.

Také mu říkají *Fog City*, podle časté mlhy a i když sem vítr přinese aroma z papíren a pil na dřevo, jest to stejně podivné místo - jeho povrch je kopcovitý, převážně skalitý. V našem hotelu se zrovna konala svatba, panna nevěstinka, kolem 22 let, si ty brala 18letého hochu, téměř o 10 cm nižšího, ale byla to láska na první pohled a fotky dopadly zřejmě výborně - teda až na to pozadí: průmyslový přístav totíž vypadá hůř než stereotypní botanická zahrada.

Saint John

Samuel Champlain to místo nazval podle svatého který měl ten den svátek, ale už od začátku to město jaksi konkurovalo Port Royalu (nyní Annapolis, v Novém Skotsku) a i jiným místům a tak nějaký pan *LaTour* v roce 1645 přitáhl se svými Frantíky a město zdemoloval (rozuměj Francouz francouzské město :-). V roce 1763 připadlo město Angličanům a po americké revoluci sem v roce 1783 přitáhly tři tisíce anglických loyalistů z USA.. Je obdivuhodné, že ti, co sem přišli, byli bohatí lidé, kteří přišli o všechno navíc neměli žádné praktické zkušenosti, ale nějak to přežili - co jim nakonec zbývalo, ne?

Na začátku 19 století se městu začalo říkat "*Liverpool Ameriky*", asi proto, že tady dělali dobrá játra na cibulce ("liver jsou játra" :-), ale spíše proto, že se tu stavěly lodě. V roce 1877 zničil oheň skoro půl města a navíc končilo období dřevěných lodí. Ale město nezaniklo: rozběhl se tu onen papírenský průmysl, rafinerie nafty a ano, i cukru.

Point Lepreau

Druhý den ráno jsme vyrazili na cestu z Kanady do USA - ne, že by se nám tam nelíbilo, ale vraceli jsme se domů přes Státy. Na jihozápad od St. Johnu leží nukleární elektrárna *Point Lepreau*, blízko *Maces Bay* u *Dipper Harbour*. Kdysi jsem tam byl, když se zaběhávala, jednu část jsme také u naší firmy navrhovali. Elektrárna má jen jeden reaktor, *Candu 6*, to znamená, že má 600 (přesněji 635) megawattů. Patří podniku *New Brunswick Power* a je to jediná nukleární elektrárna u Atlantiku, teda v Kanadě a dodává 30 procent spotřeby elektrické energie celého Nového Brunšviku.

St. Andrews by the Sea

Na hranicích jsme se ještě zastavili v městečku *St. Andrews by the Sea* (Sv. Ondřej u moře), teda ne že by si to dali do názvu, aby si pamatovali, že mají všude kolem, ale bylo třeba ho odlišit od mnoha jiných Andrewsů. Sv. Ondřej je totiž patron Skotů a ti každoročně s velkou poctou slaví jeho svátek. I archeologové se snaží: nedávno ve Skotsku u jeho kostela vykopali čtyři kostry klečící na kolenou a uprostřed jeden měděný peníz :-).

Je to město loyálistů - komu jsou ale dnes ještě loyální to nevím - prý reprezentují tři věci: *peace, order and stability* (klid, pořádek a stabilitu). Nu nevím, mám na zahradě velký kámen, o kterém bych mohl říci totéž. V zimě tu žije 1700, v létě 2500 lidí. Jsou tu umělecké galerie, obchůdky, žádný těžký průmysl a patrně ani ne ten lehčí. Město prostě žije turismem a obchodem, což jsem poznal, když jsem si v jednom z tradičních obchůdků zakoupil *teakovou* sošky Budhy z Indonézie. Zrovna teď ho mám na stole před sebou a směje se mi, tlouštíček jeden, že nevím, jak dokončit kapitolu.

Přes Spojené Státy

Tentokrát jsme museli přes celnici, vjížděli jsme do Spojených Států. Nedávný strach z teroristů způsobil, že byly celnice zablokovány, fronty až bůhví kam, čekání teda bude asi trvat pěkně dlouho. Netrvalo. Do autobusu vešla příjemná celnice (proboha, co to říkám?) s pomocníkem a zatímco jsme si každý připravili pasy a kanadské občanské kartičky, měla už půl autobusu vyřizeno.

Oč jiné překvapení nás čekalo tři dny potom, když jsme vjížděli do Kanady: Především jsme museli všichni od budovy - co na tom, že se vracíme domů? Celnice tam seděla za počítačem jako královna na pisoáru. Za počítačem, který byl pro ni patrně ještě nebezpečnější než nějaký terorista. Za půl hodiny nedokázala vyříditi ani dva pasažéry, protože nemohla najít u toho prvního na pasu ty všechny pihy, které měl na obličejích :-). Naštěstí si někdo šel stěžovat a vybavili nás pak hned všechny naráz, jaksi kontumačně.

Měli jsme namířeno na Niagaru a odtamtud domů. Nejprve jsme ale museli projet čtyři americké státy a sice *Maine, New Hampshire, Vermont a New York* . . .

Maine (ME).

Maine

Projeli jsme ho ten den téměř celý, takže bylo pořád na co koukat. Navíc jsem ho moc neznal. Jeho prvního objevitele - z Evropy - je těžko určit: nebyl to asi ani Cabot, ani Vikingové. Tato část Severní Ameriky pak byla středem zájmu a bojů Anglie a Francie, takže se zde žádný rozumný člověk ani nechtěl usadit. Až teprve 1763 připadlo toto místo definitivně Anglii a pak se tomu ještě dlouho říkalo Nová Anglie - která zahrnovala pochopitelně ještě větší oblast.

I později se tu bojovalo: během americké revoluce a ještě později, v roce 1812 bylo středem útoků anglických lodí a přepravních oddílů či *pirátů* (to jsou piráti, kteří na to mají licenci od krále). K USA byl Maine připojen až roku 1820, ale 1838 zase málem vypukla válka o hranice s tehdy ještě anglickou Kanadou. Obě strany si postavily fešné pevnosti, ale než mohla válka začít, generál *Winfield Scott* navrhl dohodu, která válku odvrátila. Považuji za nutné ho zde uvést, protože to je, jako jistě víte, u generálů vzácná rarita - mohou se tím připravit o práci :-).. Občanská válka sem

ovšem příliš nezasáhla, ale zato měly loděnice dobré obchody se zásobováním armád. Po válce začal stát upadat: požadavky na dřevorubectví, rybaření a stavbu lodí značně poklesly. Naposled tu bojovaly mezi sebou různé alkoholové gangy během prohibice a teprve druhá světová válka opět přinesla prosperitu. Dnes se už stát chlubí zcela novým průmyslem a aplikacemi: elektronikou, výzkumem kosmu a podobně..

Největší město je patrně Portland, proslavený svým cementem, i když hlavní město je celkem neznámá

Augusta. Ještě, že jsem si na mapě namaloval, kudy jsme jeli: *St. Stephen, Calais, Wesley, Beddington, Amherst, Bangor, Pittsfield a Waterville*, kde jsme přespali. Jména veskrze připomínající Anglii, však tu také dříve žili oni loyaliisté. Zastavili jsme na hodinu na oběd a zase jsme drnčeli dál. Jak vidím, musím se do Maine ještě jednou podívat: zatím jsem viděli hlavně jen hory. Paralelně s naší cestou běžel *Maine Heritage trail* (památkový trail) po pobřeží, ale asi to tam vypadá podobně jako v Novém Skotsku. Trail jde skoro až do *Acadia National Parku*, který je celý na ostrově a podle prospektu a fotek soudě, je o tam ú-ú-ú-žasně .

Bangor, ME.

Paul Bunyan

Bangor leží na *Penebscot River* a málem by už neležel: v roce 1812 jej britská blokáda natolik izolovala od světa, že obyvatelé málem vyhladověli. Co neudělala blokáda, způsobili právě privatýři - malí piráti ve službách Britů.. Město má známou sochu *Paul Bynyana* (vyslovuje se "baňon" a znamená to "mozol") - příhodné jméno, byl totiž dřevorubec. Socha je vysoká asi deset metrů a váží 1.5 tuny. Nu však se zde narodil, ale pravou slávu si získal až víc na západ, v *Minnesotě, Wisconsinu a Michiganu* a i tam jsou jeho sochy. Také jsem našel jeho trail v Ontariu, je označen sloupky, v každém je zaseknuta sekera - ne nejde sundat, zkoušel jsem to :-). V minnesotské *Bemidji* je nejen socha, ale i jeho pravá sekera, jeho pes, jeho veverka, jeho zubní pasta a i jeho zapalovač. Paul prý vykácel mnoho cest po Severní Americe a nikdy si nedělal starosti s vysazováním stromů, jen kácel a kácel - nu proč ne, tehdy tu všude byly ještě samé lesy!

Přespali jsme ve *Waterville*, místě, kde se kdysi scházeli *Abenaki* Indiáni - dnes jsou tu hlavně dětské letní tábory. Brzo tu začala doprava parníkem na *Penebscot River*. Ještě 40km na jih a byli bychom v Augustě, a ještě 100 km dál je Portland, ale už úplně mimo trasu.

Druhý den ráno jsme ujeli ještě ještě 150km a byli jsme v dalším státě, v Novém Hampshiru. Kde je ten "Starý Hempšír", to nevím, jistě někde v Anglii. Tady je to patrně n nejkrásnější stát atlantické části USA, tedy hlavně na podzim. Létal jsem sem kdysi služebně do státu Massachusetts (masačůsec) a často jsem si sem vyjel na půl dne. Vzpomínám, jak mi tma jednou žádali, zda bychom nemohli dělat přes oběd, že přinesou nějaké *sendviče*. Nu škrobi, řekl jsem si, i na tom obědě šetří. Jenž ty sendviče, to byl tzv. "ponorky", žemlovky dlouhé nejmíň třicet centimetrů a na každém na palec tlustě masa z krabů a *lobstrů* , tedy pochoutka pro krále.

New Hampshire.

Projeli jsme tím nejužším místem státu, asi jenom 60km širokým, v pohoří Bílých hor (*White Mountains*), proti proudu řeky *Androscroggin*, které přitéká ze severu, z města zvaného Berlin. Také jsme jeden taký měli v Ontariu, ale za druhé světové války ho přejmenovali na *Kitchenera*, podle jednoho britského generála.

Také zde nevíme, kdo tu první žil - tzv. *red painted people* nebo dokonce Eskymáci (už 2000 let před Kristem?). *Abenaki a Penaccoks* sem přišli až kolem roku 1300, ty druhé vyhubil mot 1617 a *Abenaki* zmizeli též - co nesklátila choroba dodělala válka. Roku 1603 sem přišel *Martin Pring* po řece *Piscataquaa* pak už to šlo rychle - to víte, řeky jsou tu bohaté na ryby :-). Puritáni jsme přišli v roce

1638 a území se odtrhlo od Massachusetts 1664. Kromě loyálistů zde naopak bylo i hnízdo revolucionářů - 1774 přepadli *Fort William*, zabavili kanóny a prach a později to použili proti Anglům v bitvě u *Bunker Hill*. Se zemědělstvím i výrobou vzrůstala i prestiž státu: v *Portsmouthu* byla např. podepsán i mír mezi Rusy a Japonci 1905.

White Mountains

Mount Washington

Hory jsou tu hlavně pro rekreaci a sporty. My měli štěstí, že se už stromy začali zabravovat, tehdy je New Hampshire nejkrásnější. Nejvyšší hora pohoří *White Mountains* je ovšem světoznámá *Mount Washington*, vysoká 6288 stop (1916m). Leží o oblasti zvané "*Presidential Range* (pohoří) a počasí je tam prý přímo arktické. Ano, průměrná roční teplota je pod bodem mrazu. V zimě je tu až 5 metrů sněhu a rychlost větru až 300 km za hodinu. V létě tu málokdy teplota přežije 22 stupňů Celsia. Z vrcholku hory je možno vidět nejen New Hampshire, ale i *Maine, Vermont, Quebec a Atlantický oceán*. Autem to nahoru trvá tři čtvrtě hodiny, kolik

pěšky, to nevím. Náš Aleš na ní kdysi byl s výpravou horolezců a i my jsme ji teď viděli, když jsme jeli kolem.

Města jako *Manchester, Dublin a Lancaster* opět připomínají sentimentalitu britských přistěhovalců - ani nevím, jak by se tu vyjímaly třeba Nové Počátky na Jizerou či Druhé Postoloprty či dokonce Mainské Prčice. I města jsou tu malá, *Manchester* má jen 100 tisíc obyvatel. Stát se k moři zužuje a jeho mořské pobřeží státu je jen 15km dlouhé, ale strategicky důležité.

Vermont.

Smuggler's Notch

To je stát, který známe už od dříve - často jsme tam jezdili lyžovat, Aťa, moje paní, tam dokonce ve *Smuggler's Notch* (Pašerácký zářez) utrpěla nebezpečný úraz. Jezdíváme tam z Montréálu, podél jezera *Champlain*, které zažilo řadu bitev. Některé jsou vylíčeny ve známé knize *Cesta na severozápad* (*Northwest Passage*) od Kenneth Robertse. Tam se proslavili *Roger's Rangers*, něco jako dnešní Zelené barety. Je to i stát, kam umístil na nějakou dobu *James Fenimore Cooper* hrdinu jeho románů *Pathfindera* (Stopaře), jindy nazývaného *Hawkeye* (Sokolí oko), *Nathaniel* či *Long Carabine* (Douhá puška) anebo dokonce i *Leatehrstocking* (Kožená punčocha). Byl tu asi všude kolem, nakonec ho tuším nechal umřít v Ontariu.

Žili zde *Algonquini* i *Irokézové* a teprve 1609 zde objevil *Samuel Champlain* - ta náhoda! - jezero Champlain. A už 1606 zde Francíci postavili pevnost *Fort St. Anne* a zabrali ostrov na jezeře. Angličané si zase postavili *Fort Dummer* a teprve v roce 1754 se Francouzi této oblasti vzdali. Oproti usedlíkům ovšem vznesla nárok nová kolonie

New Yorku a místní *settleri* si proti nim založili skupinu *Green Mountain Boys*. Dokonce si sem pozvali revoluční vojáky a ti s generálem *Benedictem Arnoldem* (pamatujete toho zrádce, jak jsem o něm psal v *Quebec City*? tehdy ještě byl na americké straně) dobyli anglickou pevnost *Ticonderoga*. Za

dva roky na to se stal *Vermont* americkým státem. Roku 1848 sem přišla první železnice a 1934 dokonce lyžařský vlek (předpokládám motorový :-).

Ver-mont pochopitelně znamená Zelené hory a mohu dosvědčit, že tam jsou, tak se totiž jmenuje celé to pásmo hor. Paralelně s nimi jde pásmo *Taconic Mountains*. Je to ovšem hlavně stát lesů, vod a strání, abych parafrázoval Kostku Neumanna, který tu asi nikdy nebyl. Také šunka je tu výborná, ta pravá, uzená evropským způsobem, ne ta vařená s ledkem či s čím. Nahoře u města *St. Albans* jsme jezdili kolem pozemků, kde se kdysi usídlila rodina *Trappů* (ano, z filmu *Sound of Music*). Ti po mnoha úspěšných turné po Státech získali dost peněz, aby si koupili zde farmu na koně, která jim pak vyhořela. není divu, že se jim tu líbilo - hrozně to tu nahoře připomíná Rakousko.

Stát New York.

Lake Champlain ferry

Přejeli jsme hranice a přenocovali už v New Yorku, v městě *Lake George*. Ono je tam hned pod jezerem Champlain ještě také toto jezero a podle zvyku v Americe se tam i postaví město téhož jména. To jen my doma to neděláme, takže nemáme třeba žádné město jménem Mácha. Celý stát je protkán několika vodními kanály, které umožňují dopravu z Atlantiku do různých míst na kontinentě. Dolů z Champlaina teče *Hudson River* a **Erijský kanál** spojuje *Mohawk River* z Hudsonu až do *Oneida Lake* a odtud přes **Oswego kanál** až do jezera Ontario. Erijský kanál pokračuje od Oswego kanálu přes *Genesee River* až do Buffalu, k Niagarským vodopádům a

odtud do Jezera *Erie*. Nu a *Ontárijské jezero* je spojeno s jezerem *Huronským* a to zase se *Superiorem* (Hořejším) a *Michigan Lake*.

Také jsme jezdili kolem druhé strany Champlainského jezera do města New Yorku, případně státu *New Jersey*, kde jsme v *Atlantic City* a *Cape May* často v létě kempovali. Jeli jsme právě kolem pevnosti *Ticonderoga* či *Saratoga*. To už je dnes město, podobně jako blízké *Albany* či *Schenectady*.

Champlainské jezero je největší sladkovodní jezero na východ od *Velkých jezer* (je jich pět: *Hořejší, Huron, Michigan, Erie, Ontario*). Jde severojižním směrem, je asi 200km dlouhé, někde je jen 20, jinde ani ne kilometr široké, ale vidělo už mnohé námořní bitvy. **Champlain Canal** umožňuje proplout nákladním lodím z města New Yorku až do Montreálu a odtamtud do Velkých jezer. A byl to právě Champlain, který tu první údajně uviděl lochn esku, 8 metrů dlouhou, tlustou jako sud a s hlavou jako kůň. Že by sem lochneska emigrovala ještě před těmi Skoty?

Rochester.

Naše cesta vedla také vlastně podél Erijského kanálu, kde už jsem to dobře znal. Tudy jsem jezdil často z Montreálu a odbočoval v *Albany* do *Uticy*, města kde vznikla první elektronický počítač vůbec, Univac (u nic h jsme právě pracoval, ale ten první se ještě jmenoval *Eniac*). Také teď jsem jeli přes Utiku, město to malé, ale veselé, kde mě kolegové poprvé zavedli na *striptease* - teda jen jako diváka! - a kde mají dobré *Genesee pivo*.

Pak už jsme projeli i *Oneidu*, původně sídliště jedné náboženské skupiny, která kromě podivných zvyků dělá i skvostné přístroje. hned pak přišlo město *Syracuse*. A pak zase dál, přes oblasti zvané

Oneida, Onodaga, Cayuga a Seneca, všechny připomínající původní indiánské kmeny. Obědvali jsme v *Rochestru*, i ten znám velmi dobře, tam jsem certifikoval elektronické fotografické počítače pro firmu Kodak, kterou tam založil pan Kodak (kdo koktáte, vyslovte to jako kokodák). Občas jsem tam jel s Aťou, aby mi nebylo smutno a pochutnávali jsme si tam na mexických *fajitas* nebo na pravé "gangsterské" chicagské *pize* v restauraci *Uno*. Brzo na to už bylo Buffalo a Niagara Falls, kde jsme ten den skončili.

Buffalo, (N. Y.)

Buffalo

Byl jsem tam jen několikrát, ale dojem na mě velký neudělalo. Jak je město Niagara Falls hezké, na druhé straně v Buffalu mě to tka nedojme. Už když tam přilétáte, zatřese to s letadlem ještě nad horami a - proč to nepřiznat - ve městě jsem dokonce dvakrát autem zabloudil. Snad je to proto, že tam jsou značky na odbočení nějak jinak, než v Kanadě, snad to bylo nějaké kouzlo, nevím.

Město ovšem má parky, univerzitu, umělecké galerie, hráček kasina (stejně jako Niagara Falls naproti přes vodu), zoo a proslavený hokejový klub *Buffalo Sabres* (tj. šavle, sand podle hokeje neboi že by podle nohou

hokejistů?). Poslední dobou tma vymysleli raitu, lety vzdušným balonem, ze kterého vidíte vodopády (jsou dva) jako na dlani. Já je ovšem lítat neviděl, byly vždy přivázány.

Podle jedné pověsti dali městu jméno Francouzi a sice *Beau Fleuve*, hezká řeka, kterou si Anglosasové přeměnili na Buffalo, buvol. Faktem je, že vodopád není řeka a že tu nikdy bývali - a snad ani volí - nežili. Co tu ale určitě vzniklo, jsou *Buffalo wings*, zmažená kuřecí křídla s ostrým sosem. Prvně je udělala v roce 1964 Terresa Bellissimo svým hostům a už se to rozjelo - jsou populární i po celé Kanadě. Ale to už jsme přešli hranice a jsme zase v Ontáriu.

Niagara Falls (Ont.).

Ano, tak se správně jmenuje to místo všech snoubenců a neznamena to, že by doslova "Niagara padala", ale prostě "Niagarské vodopády". Druhý den jsme se tedy na ně šli podívat - snad už po patnácté. To víte, když přijedou příbuzní, každý hned chce tu světovou raritu vidět.

A vidět se dají i stokrát :-). Stáli jsme tam a pozorovali, jak se jinak klidná řeka najednou stává pastí, ze které není úniku. Řeka, která zde padá z výše téměř šedesáti metrů, se pádem zcela vyřádí a zase klidně teče dál. Odedávna toto místo lákalo odvážlivce, kteří v sudu či jiné uzavřené nádobě proplouvali vodopády a pokoušeli osud. V místním muzeu je možno vidět i kontejner, ve kterém Čech *Souček* zvítězil nad smrtí - to ještě nevěděl, že za několik let, při jiné příležitosti, zvítězí zase ona. Vodopády se jmenují po řece, ale Indiáni je nazývají *Matkou vod*. Město které tu vyrostlo, se zase jmenuje po vodopádech (*Niagara Falls*) a stalo se oblíbeným místem turistů, novomanželů a prodavačů suvenýrů. Na druhé straně řeky se město sice jmenuje stejně, ale tam už jsou Spojené Státy.

Obojí vodopády, vzadu americký

Navzdory množství lidí kolem je vodopád pořád majestátní, krásný a nikoho nezklame. Na kanadské straně je kolem řeky park a promenáda, kde se davy rozptýlí na malé skupinky. Hlavní pozornost budí pochopitelně jen a jen vodopád. Podle průvodce CAA (Kanadské automobilové asociace) je vodopád na kanadské straně 54 metrů vysoký a široký 675 metrů - a "*the river underneath is as deep as the cataract is high*", jinak řečeno voda je tam stejně hluboká, jako je vysoký vodopád nad vodou. Na americké straně je sice vodopád vysoký 56 metrů, ale jen 328 metrů široký.

Okolní stavby celkem neporušují celkové panorama a cesta parníčkem přímo pod vodopád je opravdu vzrušující - a pohled zdola nahoru opravdu ohromující. Také pohled seshora dolů, vlastně ze strany, kde stojíte možná jen jeden, dva metry od hrany vodopádu, to je něco, na co se nezapomíná. Nad vodopádem se zvedá věčný oblak vodní páry a je-li slunce, klene se tam neustále i duha. I lidé se tam chovají jinak, než na veřejných atrakcích: pocítují úctu k něčemu, co vytvořila příroda sama o sobě a v čem ji marně napodobujeme.

Vodopády.

U totému

O vodopády se dělí Kanada se Státy tak, že ta známější (a hezčí) část vodopádů je na kanadské straně. Jednu čtvrtinu vodního proudu (téměř celý milion litrů za vteřinu) tu zpracovává elektrárna, kterou navrhl Nikola Tesla a zbytek zůstává jen pro obdiv turistů.

Řeka pod vodopády tvoří ohromnou tůň, šedesát metrů hlubokou a víry pod hladinou rolují potopené předměty pěkně dlouho, než je pustí ze svých spárů. Také vodní erose je tu silná: za těch dvanáct tisíc let, co vodopády existují, se jejich hrana posunula téměř o deset kilometrů proti proudu.

Dnes už je těžko uvěřit, že se o toto území bojovalo, a to dokonce se Spojenými Státy. Válka vypukla v roce 1812, ale naštěstí netrvala dlouho a dnes se oba sousedé přátelsky dělí o turisty z celého světa - ročně jich přijde přibližně dvanáct miliónů. Umožnil to pochopitelně příchod železnice (1840) a také to, že roku 1885 byla tato oblast prohlášena národním parkem. Je typické, že první *daredevil* (*odvážlivec*), který proplul vodopádem v sudu byla žena, navíc dokonce paní učitelka (1901). Dnes to mají její následovníci ztížené tím, že místní policie dělá vše, aby jim v tom zabránila. Tak například náš Souček si musel vymyslet chytrý plán, jak ji oklamat. Dole pod vodopády už ovšem nikoho nepřechytračíš, ale zase se vždycky někdo najde, kdo tě z vězení vyplatí . . .

Ve městě.

Nejzajímavější ze všech pohledů je pochopitelně u hrany vodopádu. Pro někoho je to vrchol jejich života, chtějí to chce vychutnat. Ještě se musíme projít tunelem ve skále, kde si můžeme prohlédnout Niagarské vodopády pěkně zblízka a pak si vyzvednout nepromokavé námořnické pláštěnky, abychom se mohli projet parníčkem, co nás zaveze po řece dole až pod vodopády. Nad propastí se zatím klene

věčná duha a kdo vydrží až do noci, uvidí i hru barevných reflektorů a laserů. Na to už čas nemáme: radši se ještě podíváme ještě do blízkého *Marinelandu* na cvičené velryby, delfíny nebo vedle v lesíku na pravé bizony (buffaly).

Kanadský vodopád

V městě u Niagary je ovšem také plno atrakcí: voskové muzeum (pana *Louis Tussaud's*, podobné tomu od *Madame Tussaud's* v Londýně), lanovka (podobná té naší na Petříně), muzeum *Elvise Presleyho* (podobné - vlastně ne, v České republice přece muzea zpěváků nejsou). Pro nákupů chtivé turisty je tu plno obchodů i velké nákupní středisko *Maple Leaf Village* s jídelnami, lunaparkem a ohromným ruským kolem. Po prohlídce místních parků se také můžete třeba projet kabelovou lanovkou přes řeku, přímo nad vířícími vodami *Whirlpoolu*, proslavené svými peřejemi. Kdo má ale rád přehled, ten si vyjede na *Skylon Tower*, věž, jejíž vrcholek je 240 metrů vysoko

nad hladinou řeky pod vodopádem. Zde také hned může poobědvat v otáčecí restauraci, odkud je vidět postupně nejen vodopády i celé okolí. Na večeri nás paní "výpravčí" vzala do Kasina Delta, nově vybudovaného mrakodrapu s hernami - snad tu chtějí dokonce konkurovat těm v *Las Vegas*.

My Češi už jako děti známe píseň *Jardy Mottla* "Niagara" a je to jistě nejpoblábnější píseň od táborového ohně a může jí konkurovat snad jedině "Valčík na rozloučenou" (v originále je to skotská píseň "*Auld Lang Syne*", anglicky "*For old long ago*", česky "Na staré, dávné časy"). Z historie této lidové písně - kterou kdysi sebral *Robert Burns* a která byla už tak zapomenutá, že k ní musel domyslet slova - jsem zjistil zajímavý fakt, že ji do její dnešní podoby upravil jakýsi pan *Leopold Koželuh* z Vídně, kam ji za tímto účelem Burns poslal. Slyšel jsem obě verze, ta dnešní je daleko lepší - tím ovšem nemyslím onu přidanou valčíkovou orchestraci za písní - kde ta se tam vzala, to nevím. Její česká slova jsou od J.V. Sládka a jsou opravdu prvotřídní. Také naše výprava si tu píseň zazpívala, než jsme se zase rozešli po celé Kanadě.

(konec)
